

Kristine Masdal Aadne

"Du er på om 10 sekunder"

**En podkasteepisode om hvordan få til den gode
direkterapporteringen**

**Masteroppgave 2016
Master i journalistikk**

**Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for journalistikk og mediefag
Oslo 2016**

Sammendrag

Denne refleksjons- og metoderapporten er knyttet til podkastepisoden "Du er på om 10 sekunder". Episoden er igjen tilknyttet lærebokprosjektet "Lærebok på øret". Produksjonen er et journalistisk arbeid med et pedagogisk formål, der målet er at studentene skal få en forståelse av hvordan de selv kan mestre en direkterapportering. Metoderapporten utgjør sammen med podkastepisoden en praktisk mastergrad i journalistikk. I den teoretiske delen av masteroppgaven går jeg dypere ned i direkterapporteringens særegenheter, samt fordeler og ulemper. Oppgaven beskriver også journalistisk arbeidsmetode. Til slutt forøker oppgaven å samle funnene i en guide - *direkterapporteringens ABC*.

Det finnes noe litteratur om direkterapportering. Eide og Nyre (2004) snakker om *direktekvaliteter*. Vittus (2001) om de ulike aspekter ved sjangeren. Handgaard (2008) om direkteintervjuet og hvordan nerven gjør både journalist og intervjuobjekt skjerpet. Scanell (2014) om det spontane og muntlige i sjangeren og Hudson og Rowlands (2012) beskriver hvor viktig kunnskap om direkterapportering er for dagens journalistikk. Ingen av disse bøkene tar likevel hensyn til hvordan direkterapportering kan og *bør* foregå. Noe denne masterproduksjonen forsøker å gi svar på.

Summary

This method report is about my podcast "Du er på om 10 sekunder", and it is a part of the learning project called "Lærebok på øret". The production is a journalistic work with an educational purpose – where the goal is to give the students a grasp of how they can become proficient in live reporting. Together, the method report and the podcast create a practical masters degree in journalism. The theoretical part of my assignment consists of a deeper dive into the distinctiveness, advantages and disadvantages of live reporting. I also describes the work methods of journalism. The findings are eventually gathered in the guide called "direkterapporteringens ABC" (The ABC of live reporting).

There are some literature on live reporting. Eide og Nyre (2004) writes about live qualities. Vittus (2001) writes about different aspects of this genre. Handgaard (2008) talks about the live interview itself and how the nerve gives both the journalist and the interviewee a more focused attitude. Scanell (2014) tells us about the spontaneity and verblatity of the genre, and Hudson and Rowlands (2012) describes how important the knowledge of live reporting is for today's journalism. However, none of these authors describes how a live reporting should or should not be done. This is what this masters degree is trying to answer.

Takk

Jeg klarte det! Jeg er så vanvittig stolt. Stolt over å kunne bidra med noe jeg tror vil være et viktig supplement til journalistikkutdanningen i Norge.

Så nå står jeg altså her. På målstreken. Jeg må innrømme at veien mot målet har vært lang og krevende, men så var det ingen som sa at det kom til å bli lett heller. Nå som året går mot veis ende ser jeg tilbake på de vanskeligste dagene som de dagene hvor prosjektet vokste mest.

Denne masteren har vokst fra å være et lite frø, totalt avhengig av min innsats for å ta en form, til deretter å komme inn i en hektisk ombyggingsfase med mye frustrasjon og usikkerhet. Etter mange måneder med hardt arbeid er det til slutt blitt et modent, originalt og moderne prosjekt. Et prosjekt som kan leve videre, uten meg.

Støttespillere og veiledere har hatt en viktig rolle i denne prosessen. Tusen takk til veilederen min, Ragnhild Fjellro. Takk for at du raskt svarte på "HJELP!"-mailene mine. Takk for te, cashewnøtter og god råd. Den store stolen på kontoret ditt ble min trygge havn i den praktiske delen av masteren. Jeg må også vie en stor takk til den andre veilederen min, Gunnar Nygren. Takk for tålmodighet og kunnskap. Jeg vil også takke Magne Lindholm for støtte og god veiledning helt i starten av dette prosjektet. Tiden du viet meg på dette tidspunktet satte jeg stor pris på. Takk til Kristin Skare Orgeret for gode råd underveis.

Heder til Peter Daatland for at du ville være programleder i episoden. Stor takk til de viktigste bidragsyttere - intervjuobjektene mine og deres arbeidsgivere for at jeg kunne bruke materiale fra dem. Hanna Knudsen og Line F. Vogt – hva skulle jeg gjort uten dere? Korrekturleseren, Maria Øyen - biffmiddag venter deg. Takk til kjæresten min, Thomas. Du holdt ut. Det lover godt for fremtiden. Viktig støtte har jeg også fått fra min humoristiske familie. Mamma, pappa og søstra mi. Takk til gode venner som har stilt opp. Dere er alle en viktig brikke i ferdigstillingen av dette produktet.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn og begrunnelse for prosjektet.....	5
1.2 Problemstilling.....	6
1.3 Ideen.....	6
1.4 Lærebok på øret.....	7
1.5 Oppgavens struktur.....	8
2 Radio	9
2.1 Radio.....	9
2.2 Historikk.....	10
2.3 Hva er direkterapportering?.....	11
2.4 Begrepsavklaring.....	12
3 Direkterapporteringens fordeler og ulemper	14
3.1 Fordeler og ulemper.....	14
4 Kategorisering	19
4.1 Nyhetsrapportering.....	19
4.2 Sportsrapportering.....	20
4.3 Magasinrapportering.....	20
5 Metode	22
5.1 Arbeidsmetoden – Hvordan ble episoden til?.....	24
5.2 Researchfasen.....	24
5.3 Valg av intervjuobjekter og intervjuene.....	25
5.4 Ulike typer intervju.....	31
5.5 Observasjon som metode.....	33
5.6 Episoden - Hvordan er det å lage noe journalistisk med et pedagogisk formål?.....	35
5.7 Presentasjonen - "Du er på om 10 sekunder".....	37
5.8 Manus.....	38
5.9 Pedagogen eller journalisten?.....	39
6. Resultater	41
6.1 Hemmeligheten ligger i planleggingen.....	42
6.2 Møtet med intervjuobjektet.....	44
6.3 Dramaturgi - må du ha en plan?.....	46
6.4 Teknikk – bli trygg.....	47
6.5 Kildetyper – vi er alle forskjellige.....	49
6.6 Etikk, den journalistiske ryggrad?.....	51
6.7 Personlighet - tørre å gjøre feil.....	52
6.8 Språket – det verbale kamera.....	54
6.9 Lyd.....	56
6.10 Hvordan får man til en direkterapportering?.....	56
7 Konklusjon	57
8 Litteraturliste og vedlegg	62

1 Innledning

Direkterapportering. Nært, nakent og effektivt.

1.1 Bakgrunn og begrunnelse for prosjektet

En direkterapportering er en direkte formidling av noe journalisten opplever, eller tar del i. Derfor er direkterapportering på radio både intenst og spennende. Intenst fordi det er spontant og sårbart. Spennende fordi det krever kunnskap og erfaring for å bli god. Som journalist krever det en absolutt tilstedeværelse og et våkent hode.

Digitaliseringen av journalistikken har gitt en helt ny betydning til "å være der det skjer". Det er ikke lenger et spørsmål om hvis, men når vi hører den første journalisten rapportere direkte fra stedet. Hudson og Rowlands (2012) beskriver hvordan dagens teknologi gjør det enklere å rapportere direkte og hvordan dette vil øke etterspørselen etter gode direktereportere.

Tidligere i vinter kunne man lese artikkelen: "Redaksjonelt regnskap for NRK Østafjells" som beskriver hvordan direkterapportering skal bli prioritert, "NRKs redaksjoner over hele landet skal derfor prioritere direkte tilstedeværelse ute når det skjer større nyhetshendelser i våre områder" (NRK, 2015). En rimelig konklusjon er at man i mye større grad bør fremme kunnskap om direkterapportering tidlig inn i studieløpet.

Tre somre har jeg hatt rollen som produsent for morgensendinga til NRK Vestfold. Vakten innebærer alltid én eller to direkterapporteringer. Dette er gjerne magasinsaker som ofte gir stor frihet til hvordan man velger å utforme rapporteringen. I disse frihetene eller mulighetene har jeg ofte blitt rådvill og undrende. For hvordan løser man *egentlig* en direkterapportering på best mulig måte? Slik at det både lyd- og innholdsmessig blir interessant for lytteren? Jeg prøvde meg frem og spurte om råd fra kollegaene mine.

Jeg forsto raskt at ikke den ene måten var mer riktig enn den andre, men at det ligger noen grunnprinsipper i et slikt format. Prinsipper jeg ubevisst har tilegnet meg etter å ha prøvd og feilet. Men hvorfor hadde jeg ikke fanget dem opp tidligere? Fra skolebenken?

I dag sitter jeg med mye erfaring fra det å være på direkten, likevel har jeg mange spørsmål knyttet til direkterapportering. Spørsmål jeg enda ikke har funnet alle svarene på. De beste svarene ligger hos alle de menneskene som har gjort dette i årevis. Tanken på å gjøre denne kunnskapen mer tilgjengelig oppsto da jeg en dag skulle bistå en fersk journalist hos NRK Vestfold. For det var da det slo meg: Hvorfor er det ingen som har samlet erfaringer fra etablerte journalister i en produksjon, som et supplement til studenter i utdanningsløpet?

Denne tanken - den dagen, er utgangspunktet for min master. Det å bidra med mer kunnskap om direkterapportering tidlig inn i studieløpet. Første gang jeg gikk direkte var under bachelorstudiet i journalistikk. Jeg fikk det ikke til. Redselen tok overhånd og jeg mislyktes. Jeg hadde ingen erfaring og lite kunnskap. Gnisten for sjangeren var borte før den hadde startet. Heldigvis ble den tent igjen noen år senere.

Jeg tror altfor mange ferske journalister ikke har fått god nok veiledning på denne sjangeren. Derfor ønsker jeg at denne masterproduksjonen gjør studenter og andre interesserte bedre rustet for de problemstillingene som dukker opp når de skal på direkten.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen min omfatter flere sentrale spørsmål som jeg ønsker å se nærmere på:

Hva er spesielt med direkterapportering på radio? Hvilke fordeler og ulemper er det i en direkterapportering? Og er det mulig å sammenfatte en "oppskrift" på hvordan man kan gjennomføre en direkterapportering?

1.3 Ideen

Det er mye som tyder på at det er viktig å ha god kunnskap om direkterapportering. "Live reporting and presenting are core broadcast journalism skills" (Hudson, Rowlands 2012 s.255). Til tross for at Hudson og Rowlands (2012) mener at dette er fundamentale og grunnleggende kunnskaper for en journalist, er det denne sjangeren, jeg og mange av mine klassekamerater syntes var mest krevende.

Når man hører en dyktig reporter rapportere direkte kan det høres så enkelt ut, men slik er det ikke i praksis. Ikke for en nybegynner. Den gode rapporten er bygget på grundige refleksjoner, gode valg og etablerte arbeidsmetoder. Det er disse jeg ville finne og formidle.

Det er skummelt å rapportere direkte for første gang. Selv var jeg mest redd for at jeg ikke kom til å ha nok å si og om jeg kom til å mislykkes. Jeg glemte å fokusere på det jeg faktisk skulle - å være lytternes øyne og øre på stedet. I følge Claus Vittus i boka "Jeg står her", er det mange oppgaver en direkteporter har. "Han skal oppleve og sanse. Samtidig analysere og bearbejde sansingerne. I selv samme sekund formulere denne bearbejdning til ord. Ord der kan danne basis for at lytteren kan danne bilder" (Vittus 2001 s. 30). Det er nettopp alle disse oppgavene som gjør at en nyutdannet journalist trenger trening og veiledning.

Det må komme fra læreren, i praksis eller fra litteraturen. I disse tre årene hvor jeg aktivt har søkt etter mer erfaring om direkterapportering, har jeg ikke funnet den gode læreboken på

akkurat dette området. Selv til dette prosjektet har det til tider vært krevende å finne tydelig litteratur, som både beskriver utførelsen av en direkterapportering samt sentrale spørsmål og problemstillinger. Dette gjør det også utfordrende for studenter å tilegne seg den nødvendige kunnskapen de trenger på egenhånd. Når man ikke har så mye erfaring kan det også være utfordrende å forstå hvordan annen litteratur kan gi kunnskap om direkterapporteringen. Jeg savner derfor et supplement som svarer konkret på spørsmål som: Hvilke utfordringer kan man støte på under en direkterapportering? Hvordan møter jeg disse? Hvordan gjør jeg en direkterapportering? Hva er det viktigste å tenke på? Hva gjør jeg om noen blir ufine på direkten? Hvordan bygger man opp en direkterapportering? Overordnet; hvordan får jeg det til? Disse spørsmålene bør bli godt og tydelig besvart for dem som måtte ha dem.

Disse svarene vil jeg gi gjennom denne masterproduksjonen. "Du er på om 10 sekunder" er en morgensending i et podkastformat som gjennom én time tar med lytteren på en kunnskapsreise. På en moderne, gjennomtenkt og journalistisk/pedagogisk måte prøver episoden å la studenter oppdage den gode nerven, spenningen og kunnskapen som trengs for å få det til. Selv synes jeg direkterapportering er det morsomste med det å være radiojournalist. Mestringsfølelsen etter en god rapportering får deg til å ville gjøre det igjen og igjen. Min grubling på sjangeren og ønske om å bli best mulig har gitt meg et sterkt ønske om å fordype meg i sjangerens særegenheter, fordeler og ulemper.

Det har vært viktig for meg å tilpasse masteroppgaven til dagens medielandskap. Med dette mener jeg hvordan man som journalist skal være i stand til å håndtere alle sjangre, tematikker og produksjonsflater. Med min erfaring fra distriktskontor i NRK har jeg blitt sendt ut på mange ulike direkterapporteringer. Jeg vil derfor legge vekt på mangfold.

1.4 Lærebok på øret

Det viktigste for meg var at masteren skulle bidra til noe. At noen kunne få glede av arbeidet mitt i ettertid. At oppgaven ikke ble stuet bort i en bokhylle etter ferdigstillelse. Da det ble klart at jeg ville gjøre en praktisk master om direkterapportering, kom jeg i kontakt med radiolærer Ragnhild Fjellro. Hun var i startfasen av et prosjekt hun ønsket å realisere. Hun ville lage en radiolærebok i ti episoder på podkast. "Podkast er satt sammen av ipod, som er en musikkspiller fra Apple, og kringkasting. Kringkasting til digitale musikkspillere. [...] En podkast er ganske enkelt en lydfil eller videofil som ligger på nettet" (Fagerjord 2008 s.175). Prosjektet hadde foreløpig arbeidstittelen, "Lærebok på øret". Jeg ble ekstremt entusiastisk og engasjert av ideen. Dagen før jeg var der hadde hun fått tilbakemelding på et spørreskjema fra

en høyskolelektor ved journalistikkutdanningen i Stavanger. Hun etterspurte nettopp en episode om direkterapportering og hvordan man på best mulig måte kan få det til. Noen ganger er tilfeldighetene helt fantastiske. For der satt jeg og fikk forespørsel om ikke masteroppgaven min ville bidra med en episode inn til dette innovative podkast-lærebokprosjektet. Siden ingenting var produsert, fikk jeg helt frie tøyler. En utfordring jeg gjerne ville ta fatt på.

1.5 Oppgavens struktur:

I det innledende kapittelet ville jeg gi innsikt og forståelse for ideen, prosjektet og problemstillingen. Resten av oppgaven er bygd opp på følgende måte: Kapittel to gir en kort utgreiing av radioens historie, innføring i direkterapportering og begrepsavklaring. Deretter ser jeg på direkterapporteringens fordeler og ulemper. I kapittel fire presenterer jeg ulike kategorier og i kapittel fem diskuterer jeg den journalistiske arbeidsmetode sett i lys av produksjonen. Videre drøfter jeg funnene fra intervjuene opp mot tidligere forskning og litteratur. Til slutt prøver oppgaven å sammenfatte funnene inn i en guide, ”Direkterapporteringens ABC”.

2. Radio

I dette kapittelet vil jeg gi deg en kort beskrivelse av radio, hva direkterapportering er og gi deg en begrepsavklaring.

2.1 Radio

Radio er et unik medium. Når vi lytter til radio må vi bruke de andre sansene for å få med oss budskapet. "Reint fysisk er lyd eit spor av noko som skjer" (Eide, Nyre 2004 s.16). Radio kan både kjennes, oppleves og vises visuelt for lytteren. Forutsetningen er at lyden blir presentert i naturlige kontekster og gir en umiddelbar mening til scenen. Lyd er også umiddelbart og flyktig. Det er ikke mulig å høre det om igjen, eller spole tilbake. "Ein lyd er over nesten før den har byrja, og når du høyrer den jamne duren frå ei vifte, er det reint fysisk snakk om lydar som hyppig blir sette i gang" (Eide, Nyre 2004 s. 17). Crisell (1994) forklarer hvordan konteksten til lyden må bli forstått av både avsender og mottaker. Dette oppstår bare gjennom mediumets fysiske nærhet eller på grunn av deres felles bakgrunn eller –opplevelse. Slik har radio et stort potensial til å skape innlevelse, forestillinger og virke stemningskapende. Det bærer også med seg en sterk følelse av et nærvær. "The most commonest, most basic mode can be described as interpersonal, in which the sender of the message and the reciever of it are physically close to and within sight of each other. The contact between them is oral and visual, perhaps even tactile" (Crisell 1994 s. 3). Nærheten og det mellommenneskelige har fulgt lydmediet fra dets spede begynnelse. "Frå tidleg i 1920-åra var det klart at denne sanslege klangbotnen kunne brukast journalistisk, og at den tilførte den enkelte lyden ei meningsfylde som nådde langt utover lyden i seg sjøl, fordi lyttarane så lett kunne leve seg inn i heilskapen" (Eide, Nyre 2004 s.25). På denne måten er vi derfor nødt til å ha ett sett med like erfaringer og kulturelle koder. "Radio is a complex and multifaceted entity and set of experiences" (Dubber 2013 s. 12). Eide og Nyre snakker om hvordan radio må være gjenkjennelig ved retorisk oppmerksomt på samme måte som Dubber forklarer hvordan mediet oppleves forskjellig fra person til person "[...] radio is such a different experience for people – at different times, within different contexts, and depending on what it is they are actually paying attention to – that whats strikes them may in fact vary greatly" (Dubber 2013 s. 11). Selv om vi skaper ulike assosiasjoner og fanger ulike deler av et lydinnslag, er radioen privilegert ved at det er ganske enkelt å få det til. "For lyd er eit kulturelt uttrykk som er tillitvekkjande mykje på grunn av si sanslege form. Stemmene, musikken og lyden av kjende aktivitetar frå kvardagslivet gjer det enkelt for lyttarane å engasjere seg og leve seg inn i det dei høyrer. Det er gjenkjenneleg" (Eide, Nyre 2004 s. 15). For å lage god radio er vi avhengig

av å fange lytteren i bilder og derfor har radioen et grunnleggende mål. "Å skape innleving hos dei som høyrer og ser på, og få dei til å vere med" (Eide, Nyre 2004 s.15). Når man har mestret dette, har lytteren fått et innslag som består av både lyd og bilder.

2.2 Historikk

I dag har vi et mangfold av radiokanaler som er tilpasset alle deler av samfunnet. Det er en stor kontrast til hvordan det var når radioen for alvor ble en del av hjemmet til det norske folk.

"I radioens urtid i 1920-åra var direktesending den einaste måten å lage radio på, og det var komplett umogleg å redigere lyden på førehand slik ein kan i dag. Historia om innspelt journalistikk er ikkje gammal. Den første innspellingsmediet, grammofonen, kom ikkje i bruk i norsk radio før 1934" (Eide, Nyre 2004 s. 63).

Selv om vi i dag benytter oss av redigert og innspilt radio, har direktesendingene og direkterapporteringene fortsatt et fundamentalt fotfeste. Mye fordi "The most basic characteristic of radio and television, as time-based media, is that they are potentially live-on-air and in real time" (Scannell 2014 s.114).

I 1933 ble NRK etablert av staten og dette satte fart på utviklingen av radioen som medium, både når det kom til teknikk og programtilbud. (Hasle, Østbye 2003) Mye av grunnen til de økte lyttertallene var fordi NRK var med på å utvikle en *folkemottaker*. Dette gjorde at det ble billigere å skaffe seg et radioapparat. Folkemottakeren var også tilpasset norske forhold. "I alt ble det solgt 17 000 slike mottakarar for vanleg straumnett fram til sommaren 1940" (Hasle, Østbye 2003, s. 71). Radioen fikk en viktig plass i livet vårt, kanskje fordi journalistene tidlig visste å utnytte mediets styrker. "Alt i radioens barndom forstod journalistar nytten av å dra ut av studio og gjere opptak på gjenkjennelege stader i kvardagslivet til folk" (Eide, Nyre 2004 s.36). Selv om ikke lytteren kan se noe av det som foregår i reportasjene, får de en følelse av å være nær noe som skjer et helt annet sted. Mye kan tyde på at her-og-nå fornemmelsen har vært radioens viktigste virkemiddel helt fra starten av. Fra direkte overføringer av sportsarrangementer på 20-tallet til den dag i dag.

"Sportsoverføringane og andre direktesendingar hadde eit ledigare og meir uformelt preg enn andre taleprogram, radioreporteren måtte improvisere og formidle situasjoner på sparket. Til vanleg skjedde all verbal framføring etter manuskript og var sterkt prega av skriftspråket. Den uformelle stien i sportssendingane har over tid "smitta" over på andre programtypar" (Hasle, Østbye 2003 s.51).

I dag verdsetter vi også det nære og personlige i radiooverføringen. Med få teknologiske justeringer og kanaler som har økt programtilbudet, har radioen overlevd flere epoker. Dette til tross for at den bygger på de samme prinsippene fra da radioen var et nytt og spennende medium.

2.3 Hva er en direkterapportering?

En direkterapportering er en direkte formidling av noe journalisten opplever, eller tar del i. Journalisten er lytterens øyne og øre på stedet. Han skal formidle det han ser, lukter, smaker, føler og opplever. Hvis det er mulig, intervjuer reporteren sentrale aktører på stedet og gir lytteren en nærhet til hendelsen som foregår utenfor studio. Det er en naturlig *direktenerve* i situasjonen, fordi muligheten for at feil kan oppstå er hele tiden tilstede.

Et av kjennetegnene i en direkterapportering, er at man ikke kan redigere i innslaget. "I et direkteintervju struktureres intervjuet i øyeblikket. Strategien skaper strukturen" (Handgaard 2008 s.244). Den eneste "redigeringen" man kan foreta seg er hvordan man i forkant planlegger eller forbereder den. Dette gjør at det stilles høye krav til journalisten. Fordi man i forkant må se hvordan de ulike elementene skal skape historien. Her tenker jeg på lydene, situasjonene, beskrivelsene og intervjuobjektene man skal ha med. "Det planlagte er et viktig element i den direkte reportage. Det spontane er et annet viktig element" (Vittus 2001 s.27). Siden rapporteringen har et sterkt nærvær av det spontane blir journalistikken mer enn bare en registrering og formidling. "Den bliver et personligt vidnesbyrd. Reporteren træder du af den normale reporterrolle og giver sig til kende som menneske" (Vittus 2001 s. 28). Vittus (2001) har listet opp noen kjennetegn ved direkterapporteringen. Han mener sjangeren preges av her og nå følelsen, et muntlig språk, at den er dynamisk, har en følelsesladet stemme og at fortellingen er påvirket av omstendighetene (Vittus 2001 s.21).

Hudson og Rowlands (2012) har valgt å definere direkterapportering slik: "A live report from the scene of a story" (Hudson og Rowlands 2012 s. 396). Med inspirasjon fra denne definisjonen, har jeg valgt å definere direkterapportering på denne måten. *En direkte formidling av noe som skjer her og nå, utenfor studio.*

En av de mest kjente direkterapporteringene er laget og rapportert av Herbert Morrison under forliset av verdens største luftskip, "Hindenburg" i 1937.

"Herbert Morrison hadde planlagt og troede han hadde styr på sin reportage om luftskibet Hindenburgs ankomst til USA i 1937. Morrison taler med en messende stemme, lige indtil luftskibet bryder du i flamme. Nu skifter både hans sprog og stemme karakter og bliver pludselig langt mer levende og menneskelig, han taler flere ganger til teknikeren Charlie og sidst, men ikke mindst, så siger han "jeg" flere gange" (Vittus 2001 s.28).

Han gir oss en sterk, nær og uvanlig beretning om å se et brennende luftskip falle mot jorden. "Nærværet skyldes ikke mindst, at den direkte reportage her er en ren spontan direkte reportage. Reporteren "fortæller, hvad der sker, mens det sker" Han er uforberedt og lader

bare munden løbe" (Vittus 2001 s.28). Direkterapporteringen er ofte en krysning mellom det planlagte og det spontane. Som direkteporter har man opplevd at ikke alt blir som man har planlagt. Det er en sterk prøvelse både for reporteren og intervjuobjektet. "I den situation vil reporterens overblikk og ro i mange tilfælde blive sat på en prøve, og det kan gå ud over reportagens udtryk og indhold" (Vittus 2001 s. 41). Et sitat man ofte hører som direkteporter er, "alt kan skje når man er på direkten". Det er fordi at det å jobbe direkte fra felten handler om å være forberedt på det uforutsette, det å være kapabel til å snakke utenfor manus. Noen ganger også utenfor dine tiltenkte rammer - for du vet *aldri* hva som kan skje når du er på direkten.

2.4 Begrepsavklaring

Direktesending, direkteportering, direkteportasje og direkteintervjuer. Det å være direkte i felten blir i relevant litteratur omtalt på mange måter.

Colbjørnsen, Jørgensen og Melhus bruker begrepet direktesending når de omtaler journalister som er direkte i felten. "*Direktesending* i radio brukes selvsagt ikke bare i forbindelse med ulykker. Sportsbegivenheter, møter og arrangementer, demonstrasjoner og andre begivenheter der folk kommer sammen, er anledninger der direkteformen brukes" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s.187). Direkterapportering er et mye brukt format i radio. Det skaper energi i sendingen og gir lytterne en opplevelse. Colbjørnsen, Jørgensen og Melhus bruker begrepet på samme måte som Eide og Nyre, "*Direktesendinga* er radioen sitt fremste bidrag til dei omtalte endringane i erfaringslivet, nemlig vanen med å ha tilgang til fjerne hendingar her og no" (Eide, Nyre 2004 s. 31). I radio kan vi gå direkte med kun en mobiltelefon, det gir store muligheter til hvor man kan rapportere fra. I motsetning til Eide og Nyre, bruker Handgaard begrepet direkteintervjuet; "*Direkteintervjuer* har som oftest en egen nerve. Presset ved å gå direkte får både intervjuer og intervjuperson til å skjerpe seg" (Handgaard 2008, s.213). Nerve er bra, men det er viktig at den ikke overkjører deg. Når Handgaard snakker om dramaturgien i slike innslag skiller han mellom begrepene *direkteintervjuet* og *direkterapporteringen*: "Det mest dramatiske blir fortalt helt i starten. Meldingene i radio og på nettet har gjerne en slik oppbygning. Det samme har *direkterapporten* og *direkteintervjuet*, som stadig blir viktigere i radio og fjernsyn, særlig i forbindelse med dramatiske hendelser" (Handgaard 2008 s. 248). Ved å fortelle det mest dramatiske i starten skaper vi en spenning. Et triks for å holde på lytteren. Dette kan også beskrives som den omvendte pyramiden. "Den omvendte pyramiden brukes gjerne i faktaintervjuer. Du behandler de ulike spørsmålene saken reiser, etter tur, de viktigste først, de mindre viktige etter hvert" (Handgaard 2008 s. 248).

Hvis vi beveger oss til internasjonal litteratur snakker Chantler og Stewart om *live reporting*. "Unless you are very gifted, live reporting on the scene of a fire, flood, hijack or train crash will lead to a string of cliches" (Chantler, Stewart 2003 s. 146). Live reporting vil jeg oversette til direkterapportering. Mens Chantler og Stewart snakker om direkterapportering snakker Boyd om "on-the-sport coverage" og "live report". "Radio stations frequently interrupt their schedules to provide on-the-spot coverage of major breaking news, and Alleck is asked to give his next live report as soon as he has enough information" (Boyd 2001 s. 240) Oversatt til norsk blir dette; på-stedet-dekning og direkterapport. Det er kort vei for en nyhet til den kan bli kringkastet på radio. Det er derfor viktig å se til at nyheten stemmer og at opplysningene er pålitelige. Ser vi i dansk litteratur velger Vittus å bruke benevnelsen direkte reportage og live-journalistikk. "Den direkte reportage er den oplevelsesskabende direkte formidling og den sterkeste form for live-journalistik." (Vittus 2001 s.26) Rapportering er spontant og sterkt tilstedeværende journalistikk. Vi får direkte fortelling fra journalisten, og sårbarheten til at noe galt kan skje gjør at det er stor troverdighet i disse rapporteringene. Vittus bruker her begrepet direkteportasje, men er det egentlig riktig å bruke ordet reportasje inn i et innslag som er direkte? Hva skiller de ulike begrepene? Og hvordan bruker man dem på best mulig måte?

Det er tydelig at det brukes flere begreper for det å være direkte blant de forfatterne jeg har valgt å fremheve. For å skape en felles forståelse har jeg valgt å se på de ulike begrepene på denne måten:

Direktesending: Fullstendige radiosendinger/radioprogrammer som avvikles direkte.

Direkterapportering: Reporteren er direkte fra stedet, ute i felt. Han kan ha intervjuobjekter eller ikke. I NRK benytter man også betegnelsen HF (High frequency) om direkterapportering. Det trenger ikke å være et intervjuobjekt med i rapporten, reporteren kan beskrive og fortelle, mens studioverten stiller spørsmålene.

Direkteportasje: Kan beskrives som en direkteportasje er tatt opp direkte, men blir ikke avviklet direkte, også kalt en *LOT*, "Live on tape".

Direkteintervjuet: Et intervju som avvikles direkte ut på lufta. Dette kan inngå som en del i alle punktene nevnt ovenfor.

I radio kan slike beskrivelser av definisjoner forvirre lytterne. Når jeg skulle spille inn episoden måtte jeg derfor ta noen avgjørelser med tanke på begrepsbruken. Jeg har derfor

valgt å bruke *direkterapportering* som en samlebetegnelse for en radioreporter som avlegger et innslag direkte.

3 Direkterapporteringens fordeler og ulemper

"The ability to talk live on air and unscripted has never been more highly prized. It is no longer the preserve of presenters, but has to be practised by all reporters in radio and TV" (Hudson, Rowlands 2012 s.241). Kunnskap om direkterapportering og hvordan det kan utføres på best mulig måte er viktig kunnskap for dagens journalister. Like viktig er det å ha kunnskap om de grunnleggende særegenhetene til radiomediet. Dersom du spiller på lag med disse fordelene, og har et bevisst forhold til ulempene, kan du lage direkterapporteringer som rører, fanger og engasjerer lytteren.

Jeg har allerede snakket om noen av direkterapporteringens fordeler. Her og nå-følelsen, nærhet til fjerne handlinger, hvordan radioen kan skape bilder, troverdighet og hvordan man raskt kan rapportere fra hendelser. Jeg har også nevnt noen av ulempene, hvordan man ikke kan redigere i en direkterapportering og at det er en krevende sjanger. Nå skal vi gå grundigere ned i sjangerens fordeler og ulemper.

3.1 Fordeler og ulemper

En av direkterapporteringens største styrker er at vi kan være tilstede her og nå. "Direkte formidling er en af grundstenene i al elektronisk formidlet journalistik" (Vittus 2001. s.26) I motsetning til andre medier, har radioen den fordelen at man trenger lite utstyr for å gå direkte. Ny teknologi gjør også at journalisten kan være mer ambisiøs med direkterapporteringene. Med kun en app på mobiltelefon kan journalisten gå på lufta hvor som helst og når som helst. Lyden er også tilfredsstillende. Man kan for eksempel gå direkte fra en paraglidertur, hvor du beskriver opplevelsen flere hundre meter over bakken. Slik er radiomediet hurtig, tilgjengelig og fleksibelt.

En annen fordel er at direkterapporteringen krever ingen redigering. Det er derfor en effektiv måte å produsere nyheter på, "Det direkte produkt skal ikke passere igennem mange hænder" (Vittus 2001 s.45). Direkterapporteringen har også en unik mulighet til å skape nærhet, og har særpreget som sanselig. Dette forutsetter at presentasjonen til journalisten både er forståelig og beskrivende. For å få til dette må man bruke et godt og konkret språk. "Man kan sige, at radioreporteren bruker sit sproglige kamera til at skabe billeder hos lytteren. Disse billeder bliver så til nærbilleder, totalbilleder, panoreringer eller indzoomninger i lytterens hoved" (Vittus 2001 s. 104). I starten kan dette være en krevende oppgave for journalisten. Du må

beskrive konkrete detaljer, farger, følelser, sanser og bruke ord som ligger nært det menneskelige. Kjendsli (2008) siterer Rudolf Rolfs for å beskrive fortrinnet til radio "fjernsyn er radio for fantasiløse" (Kjendsli 2008 s. 168). Vi kan beskrive sitatet slik; hvis man mestrer språket og i tillegg legger vekt på å bruke lydene på stedet, forsterker man bildene i hodet til lytteren. Selv om radioen kun formidler lyd, kan det skape en visuell fortelling i hodet på lytteren. Slik beskriver Eide og Nyre (2004) hvordan den "blinde" radioen kan ha flere fordeler.

Bruker man et språk som få mennesker har assosiasjoner som eksempel vanskelige fagterminologier, skaper man heller ingen bilder. Politikere og høyt utdannede mennesker har gjerne et slikt ordforråd. Eide og Nyre (2004) forklarer det slik, "Lytteren har ikke tid til å dvele ved orda og lure på hva dei egentleg betyr. Når ein snakkar eit bilettomt språk, motarbeider ein rett og slett radioens særpreg" (Eide og Nyre 2004 s.45). Språket og fremføringen av det, kan beskrives som et av radioens særegenheter. Andre særegenheter har Hedemann (2006) strukturert inn i tre hovedvirkemidler. Bruker man dem, vil man kunne skape gode radiobilder. De tre virkemidlene er "*Ordvalget - Språkbruken, *Stemmebruk – Mikrofonbruk, *Annen lyd – Mikrofonbruk" (Hedemann 2006 s. 30). Hun beskriver hvordan det er en fordel at radioen har få virkemidler. "Det er enklere å få kontroll over lytterens film. (...) Felles for de tre hovedvirkemidlene er at bildene de skaper, har bildeutsnitt, farger, perspektiver – og at de setter i gang følelser" (Hedemann 2006 s. 30). Klarer du å bruke alle radioens virkemidler og henvende deg til lytteren, har du også oppfylt Røres kriterier for radiostemmen: "Radiostemmen skal henvende seg til enkeltmennesket. [...]. Radiostemmen skal signalisere at den som snakker bryr seg om lytteren" (Røe 1994, s. 12).

Radioens utfordring er at det er et flyktig medium. Dette krever derfor mye prestasjon fra journalisten. Radioen er flyktig fordi man kun har én mulighet til å gjøre budskapet forståelig "I radio og TV har modtageren normalt kun en mulighet for at opfange ordet og dets betydning. I den skrevne tekst kan man se tilbake og lese teksten flere ganger" (Vittus 2001 s. 100-101). Det kan også være utfordrende for direktereportere. Vittus (2001) beskriver hvordan man i nyhetsredaksjoner har funnet ut at reportere på direkten kan ha problemer med overblikket over sin egen rapportering. Hvis ikke man har planlagt godt, kan man oppleve at rapporteringen mangler struktur og orden. I et flyktig medium vil dette være uheldig, fordi det kan oppleves rotete. "Det kan også være svært for reporteren at holde geist og engagementet" (Vittus 2001 s.43). Konsekvensen er at det virker anstrengt. Vittus (2001) forklarer videre hvordan dette er grunnen til at de har innført Q&A, Questions-and-answer.

Dette er en form hvor reporteren blir intervjuobjektet av studioverten. Denne formen for direkterapportering benyttes for å "give the audience a first-hand account of events" (Boyd 2001 s.123). Som nevnt i innledningen til dette kapittelet er dette en måte å få nyheten raskt kringkastet. I tillegg forklarer Vittus (2001) hvordan verten også kan ta større kontroll over rapporteringen. Slik kan hun styre lengden og bidra til et dynamisk innslag. Et samspill mellom to personer kan være mer lyttervennlig enn en stemme som beskriver alt, men det kan også oppleves som "lydfattig". Han poengterer at denne metoden kun bør bli prioritert hvis "der i øvrigt ikke er tilstrækkelig med lyd og bilder til at illustrere historien" (Vittus 2001 s. 43). Men det er også mulig å kombinere det. Vittus (2001) viser til hvordan Q&A, eller stand-up, kan være nødvendig for å skape oversikt. Dette er et eksempel fra reporter Jan Larsen som dekket et sammenstøt mellom to tog i begynnelsen av 2000-tallet.

"Jeg mener, at stand-up-delen er nødvendig, hvis reportagen skal være god. Jeg styrer i store træk, hvad der skal siges, og hvad studieværten skal spørge mig om. Studieværten og jeg taler om det før udsendelsen. Vi har en slags fordeling af roller. Studieværten har jo det danske nyhedsbillede, og hvad der er interessant for danskerne og jeg er på stedet og kan lugte, mærke og sanse. Jeg har ikke det brede nyhedsbillede, når jeg er ude på stedet. (...) Jeg er i nærheden af de praktiske folk, der arbejder. For eksempel i Norge ved togulykken var jeg jo i nærheden af ofrene, de pårørende og redningsfolkene. Jeg kan formidle lugtene og lydene. I de fleste tilfælde kombinerer jeg stand-up med et ENG-indslag (båndet indslag) hvor man kan vise billederne af det brændende tog og sync (interview-bidder) med redningsfolk og pårørende. (...) I stand-up er billedet jo ikke nødvendigvis interessant, men der kan jeg putte ord og følelser på" (Vittus 2001 s. 44)

Boyd (2001) beskriver hvordan spørsmålene fra studio og ut til reporteren må være planlagt, slik at reporteren kan svare på dem. Hvis reporteren ikke har skrevet ned svarene han skal gi, må han være bevisst så han ikke gjentar seg. "With unscripted pieces there is always a danger of repetition or hesitation. Beware of this" (Boyd 2001, 123). Det er ingen grunn til å skrive ned hele manuset, men noen stikkord kan være en fin rettesnor. Jeg velger også å trekke inn det å snakke muntlig og uten manuskript som en fordel i direkterapporteringen, men som Boyd (2001) skriver, må man ikke gjenta seg. Klarer man det har man anledning til å lene seg på sin egen stemme, og lyttere vil verdsette det - hvis du tør. Paddy Scannell snakker om hvordan "[...] liveness of live, unscripted talk-as-discussion at the microphone as an engaging experience for listeners" (Scannell 2014 s.120, Tolson 2006: s 12-13). For lytteren er det også mer behagelig å høre på en naturlig og spontan stemme, enn en person som leser fra et manus. Siden direkterapporteringen er såpass sårbar er det også smart å ikke bli vant til å ikke ha så mange notater med seg. I en direkterapportering har du ikke mulighet til å ha den fulle kontrollen på hva som kan skje, derfor må du være i stand til å snakke uten manus. Scannell (2014) underbygger dette med å beskrive hvordan det føles unaturlig for lytteren. "Everyone can immediately hear the difference between scripted and unscripted talk. To our ears scripted

talk sounds staged, artificial, flat, lacking in spontaneous, natural, unscripted and, essentially, live talk" (Scanell 2014 s.115). Skal man klare å levere et muntlig språk kan man ikke ha et fullstendig manuskript, dette kan være utfordrende hvis det skjer noe uforutsett. Da må man være god på det Hudson og Rowlands (2012) omtaler som *ad libbing*, nemlig at man kan improvisere en tale uten forberedelser. Det er krevende for en nyutdannet journalist. "Great presenters have the ability to ad lib and to cope with changing events – and studio mishaps. Reading an autocue convincingly was never enough, and now reporters too need the same skills as studio presenters" (Hudson, Rowlands 2012 s.241). Barnas og White (2013) snakker også om *ad libbing* og hvordan erfaring spiller en viktig rolle for å bli god til dette, men at det er en erfaring direktereportere raskt lærer seg.

En annen fordel er at direkterapporteringen foregår utenfor studio. Slik bidrar den til å gi et direkte avtrykk av opplevelsen. Dette har "(...)ofte høg dokumentarisk autoritet fordi det inneber at ein overfører frå stader med handling som er uavhengig av journalisten" (Eide, Nyre 2004 s. 38). Eide og Nyre lister også opp flere fordeler med direkterapporteringen, som de kaller *direktekvaliteter*. "Overføringa er spennende og lett å engasjere seg i, overføringa har dokumentarisk autoritet og overføringa har sterkt menneskeleg nærvær" (Eide og Nyre 2004 s.32-33). I grove trekk kan man anse disse tre punktene som noen av de viktigste kvalitetene.

"Direkteintervjuet kan være en effektiv arbeidsform, men det kan også være det motsatte som presentasjon" (Handgaard 2008 s.213). Det er fordi det krever mer av deg som reporter, men det kan også være en fin form for avlastning. Man får tid til å lytte og trenger ikke holde en egen monolog i gang. Samtidig som det vil bidra til bedre dynamikk. I følge Boyd (2001) gir det også rapporteringen større tyngde. "The interview adds more depth, permits a futher exploration of a story and gives an opportunity for informed comment" (Boyd 2001 s. 242). Handgaard derimot legger vekt på at det stilles noen krav til både intervjuer og intervjuobjekt. "Samtidig har direkteintervjuet den store svakhet at det normalt er lite tid til å varme opp intervjuobjektet. Heller ikke kan en redigere bort flauter hvis noe skulle gå galt. Fallhøyden er altså stor. Direkteintervjuet stiller krav til begge parter!" (Handgaard 2008 s.213). Eide og Nyre legger vekt på et annet aspekt ved direkteintervjuet. Dette er fordi radiomediet fører med seg et annet krav man bør stille. Kravet til at intervjuobjektet snakker klart og tydelig. "Dette er det grunnleggjande "radiokravet" ein må stille til ei kjelde. Skulle ho i tillegg ha eit ekstra godt og billedrik språk, ei uttrykksfull stemme og talent for sosial kontakt med lyttaren, er ho ei prima kjelde" (Eide, Nyre 2004 s.44). Dette er valg journalisten må ta ut i fra hva man vil

prioritere. Noen ganger kan slike utfordringer løses ved å informere intervjuobjektet om betingelsene ved radio, og at budskapet må bli forenklet. Mens andre ganger må man innse at intervjuobjektet ikke er egnet.

Når man intervjuer noen på direkten er det også ting eller hendelser som kan distrahere deg. Intervjuet foregår ute og det kan komme forstyrrende elementer som gjør at man mister konsentrasjonen. "[...] Da har Svein Tore Bergstuen et råd: Begynn å prate, spol gjerne tilbake til starten av intervjuet, prat.[...] Et annet råd kan være å bruke det Sawatsky kaller varmesøkende spørsmål, spørsmål som finner veien mot målet, uten at du sjøl helt vet hvor du er" (Handgaard 2008 s.147).

Direkterapportering er en effektiv og hurtig måte å få nyheter eller magasinsaker på lufta. De kan skape en sterk følelse av tilstedeværelse og dermed øke tillitten og troverdigheten hos lytteren. Direkteformatet har også en sterk dokumentarisk autoritet. Vi er tilstede og reporteren har ikke redigert intervjuobjektets uttalelser. Likevel er det en stor fallhøyde i direkterapporteringen. Den kan bli uodynamisk og rotete, fordi det er lett å miste oversikt. Hvis ikke man har et våkent hode, kan man miste engasjementet og levere en slapp og uengasjerende rapportering. Flausene kan heller ikke redigeres vekk. Slik er det en krevende sjanger. Hvis man skal ha med et intervjuobjekt må man være godt forberedt til dette. Til syvende og sist handler direkterapportering om å være i stand til å være forberedt på det uforutsette og spontane. Vi kan oppsummere direkterapporteringens fordeler og ulemper slik

Fordeler	Ulemper
Hurtig og effektiv	Høy risiko for at feil kan skje
Muntlig	Slapt og uengasjerende
Følelsesladet	Anstrengt/stivt
Her og nå	Bildetomt
Opplevelsesrikt	Kan bli uodynamisk
Høy dokumentarisk autoritet	Kan ikke redigeres
Bilderikt	Teknikk kan ødelegge rapporteringen
Høy mestringsfølelse for journalisten	
Bratt læringskurve	

4 Kategorisering

Før jeg begynte prosessen med å innhente materiale, måtte jeg skaffe meg en oversikt over hvilke situasjoner man kan havne i som direkteporter. Det var derfor naturlig å kategorisere direkterapporteringer i ulike kategorier. Her har jeg delt dem opp i tre hovedkategorier. Nyheter, sport og magasin.

4.1 Nyhetsrapportering:

Hendelsesnyheter – Vitnejournalistikk¹, ulykker, katastrofer, vær, trafikk, trusler, hendelser.

Tradisjonelle nyheter - Pressekonferanser, noe som avviker fra normalen.

Rituelle begivenheter – 17. mai, høytider, store arrangementer av nasjonal/internasjonal interesse.

Offentlige begivenheter – Valg, kongebesøk, kjendisbesøk

Viktige momenter til disse rapporteringene er intervjueteknikk, kjennskap til kildetypene, godt og konkret språk og beskrivelser. Nyhetsrapportering og spesielt hendelsesnyheter kan være utfordrende for journalisten. Det har akkurat skjedd og det kan være krevende å få oversikt over situasjonen. Da er det viktig å ikke trekke for raske konklusjoner og komme med ubegrunnet antagelser. Hvis du velger å ha med et vitne må du også ta stilling til det etiske aspektet. I nyheter er det viktig å huske på at "Nyhetsreportasjen har som oftest en objektiv fortellerstemme, refererende og nøktern. Journalistens stemme viser seg i synsvinkel, språk og billedbruk. Nyhetsreportasjen er ofte spisset og tydelig tematisk" (Kjendsli 2008 s.151).

Samtidig er det helt fundamentalt å være en trygg og troverdig formidler i disse sakene. "Oppdraget ditt er imidlertid å være publikumsrepresentant på stedet ..." (Kjendsli 2008 s.143). Men like viktig er tilliten, "Remember that trust is the bedrock in the relationship between the news media and the community. It enables public officials to deal openly with the media by providing information that allows the story to be told quickly, completely, and accurately" (Barnas, White 2013 s. 105).

Det er også essensielt å vite hvem du skal intervjuer når du er direkte. "Som intervjuer mister du lett kontroll: Medietrente personer med forberedte budskap kan overse spørsmålene dine.

¹ "Med *vitnejournalistikk* meiner me både direkterapportering der journalisten sjølv står midt oppi hendingane og skildrar på direkten, (...) der mikrofon og kamera blir brukte som vitne til ei hending, og der journalisten sitt nærvær på staden er eit journalistisk og retorisk poeng" (Eide, Nyre 2004 s. 160)

Andre intervjupersoner velger å starte med begynnelsen, Adam og Eva. Da går det allerede ett minutt." (Handgaard 2008 s. 213)

4.2 Sportsrapportering

Sportskommentatoren – Kommentere direktesendt sport

Tradisjonelle sportsarrangementer – VM, OL, NM, direkterapporteringer fra alle typer sportsarrangementer, store som små.

"Hvordan føles det?"-rapporteringen - Møtet med idrettsheltene etter løpet, utøvernes evaluering av egen innsats

Sportsrapportering har en naturlig dramatik. Det er nesten alltid noen motstandere og det er en kamp om hvem som vinner. Utøverne skal gjøre sitt ytterste og hele sekvensen utspiller seg foran et publikum. "Sports reporters must have an in-depth knowledge of all local sports teams, rivalries, starplayers, coaches, playing venues, and countless other details to make their reports better than competing sportscast" (Barnas, White 2013 s.97) Alle deler av sportsrapportering krever mye av reporteren. Det krever en absolutt tilstedeværelse, kunnskap om sporten og tidligere resultater, kjennskap til utøverne, stemmebruk, spontanitet, godt språk og evnen til å engasjere. "Sportsreportere skal være klædt på til hva som helst, ikke bare vejet" (Vittus 2001 s. 68)

Direktesendinger fra sportsarrangementer på radio har lange tradisjoner i Norge. (Allerede i 1925 kunne vi høre de første prøvesendingene fra Holmenkollrennene på radioen) (Hasle, Østby 2003). "Sports-reportagen er en af de mest legendariske genre inden for reportagen i radio. (...) Sport er især velegnet til den direkte reportage, fordi man kan kombinere det planlagte med det spontane." (Vittus 2001 s.58,59)

4.3 Magasinrapportering:

Tradisjonelle magasinsreportasjer – Unike historier, portrettintervjuer, arrangementer

Sesongbaserte – Direktereportasjer som er basert på årstiden vi er inne i. Som det å sjekke badetemperaturer, plukke poteter i åkeren, bli med en brøytebil ut for å måke.

Forbrukerfeature – Opplysningsreportasjer, ute og rapporterer fra nye aktivitetstilbud etc.

"Forbrukerfeature kan handle om produkttester, produktinformasjon og opplysningsreportasjer. (...) Viktig å se slikt stoff i lys av pressens *tekstreklameplakat*" (Kjendsli 2008 s. 154). "Tekstreklame oppstår når produkter og kommersielle interesser blir eksponert eller positivt omtalt på redaksjonell plass ut fra andre hensyn enn uavhengig og

kildekritisk journalistikk" (Kjendsli 2008, s. 105)

Underholdningsrapporteringen – Stand up, konkurranser, oppgaver man gir intervjuobjektet/arrangerte direkteportaser av journalisten. Også kalt *pregjournalistikk*².

Det som er essensielt her er journalistens evne til å leve seg inn i en situasjon eller det som foregår. "Reportasjen er først og fremst mer innholdsrik, går mer i dybden og har et nærvær der nyhetsartikkelen har distanse. Et uttrykk som gjerne blir knyttet til reportasjen, er *Show it, don't tell it*. La historien fortelle seg selv, ved eksempler og opplevelser" (Kjendsli 2008 s. 142-143)

I noen av disse rapporteringene kan det være en fordel å opptre som en instruktør. Ved å se mulighetene i de situasjonene som finnes eller skapes på stedet kan man oppnå mer aktivitet og bevegelse i intervjuet. Her er det viktig å ikke gjøre intervjuobjektene til skuespillere, men motivere frem situasjoner eller gjøremål de kanskje ville gjort om du ikke hadde vært der. Det kan også være en god ide å ta med intervjuobjektet i denne prosessen. Da kan de være med på å sette premissene for situasjonene. Dette kan gi deg som reporter mye mer spillerom. Er du hos en bonde, bli med å mate kyrene, ikke sitt på kjøkkenet på hver deres stol og ta hele intervjuet. Når vi skal gå direkte er mye av poenget å få med lytteren ut fra studio. Gi dem en opplevelse. Handgaard snakker om dansekavalerens rolle. "Da gjelder det å føre i tangoen, få folk til å glemme situasjonen og yte sitt ytterste under dansen. Da må du også orientere om hensikten med intervjuet, temaet, rammer og sammenhengen" (Handgaard 2008 s. 219)

² "Featurereportasjen er i større grad preget av journalisten, og kalles derfor ofte *pregjournalistikk*. Den er mer fargerik, mindre strømlinjeformet og har en mer personlig stemme, som kan være kåserende, humoristisk og politisk. Men det gjelder (...) som ellers i journalistikken, at det er intervjuobjektene og saken selv som skal belyses, ikke journalisten." (Kjendsli 2008 s. 151)

5 Metode

"Er journalistikk bare "noe vi gjør", eller har journalister en metode?" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 13). For noen tiår tilbake var det nok vanligere å treffe journalister som mente at journalistikken bare er "noe vi gjør", og at det å produsere "god" journalistikk i større grad handlet om et medfødt talent eller iboende egenskaper. Som ung journalist i NRK Vestfold har jeg ofte hørt hvordan journalister av den eldre garde har snakket om, "nese for nyheter", "god magefølelse" og en sterk "journalistisk ryggrad". Sitater som bygger på det iboende talentet. Da Rune Ottosen (2004 s.107) spurte pensjonerte journalister om journalistikk kan læres på lik linje som med andre yrker, svarte *kun* 19 prosent at det var fullt mulig. Her er det grunn til å tro at det har vært en utvikling, for i boka, 50 år med journalistutdanning (2015), vises det til en undersøkelse fra 2012 der 95 prosent av journalistene det året har høyere utdanning av noe slag, og at "journalistutdanning er blitt den vanligste bakgrunnen for journalister" (Fonn 2015 s.268). Ut fra disse tallene er det mulig å trekke den konklusjonen at flere mener det er mulig å lære journalistikk. At det er en fordel å ha egenskaper som taler mot arbeidsoppgavene i et yrke, vil være en fordel uansett yrke. Selv har jeg snart fullført fem år journalistisk utdanning og har over tre års praktisk erfaring. Jeg mener at teoretisk kunnskap har bidratt til at jeg kan utføre faget mitt bedre i praksis. Likevel kan ikke teori stå alene - journalistikk *er* et praktisk fag.

Journalistikk er tross alt en ung akademisk disiplin og det er nok derfor det har vært utfordrende å få tillitt hos praktikerne i yrket. (Ottosen 2004) Dette utspillet seg i "kriteriedebatten" ved utdanningsinstitusjonene på 1980-tallet. Kirke- og undervisningsdepartementet ville gjeninnføre eksamen ved journalistutdanningene. Dette reiste spørsmålet om det var mulig å skille mellom god og dårlig journalistikk, og hvordan man kunne vurdere det. Østlyngen og Øvrebø (1999) mener entydig at dette handler om den journalistiske metoden. "Nøkkelen til svaret er – nok en gang - å se nærmere på metodearbeidet" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s.16).

Tidligere rektor ved Norsk journalisthøgskole, Per Olav Reinton, mener at forutsetningen for et godt metodearbeid er journalistens kunnskap. Et ledd i prosessen til å vurdere god journalistikk var Reintons formel: $J = K \times 3F$, Journalistikk = Kunnskap x Kildeferdighet, Analyseferdighet og Formidlingsferdighet" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 16). God journalistikk er avhengig av journalistens kunnskap, men kunnskap alene fører ikke til god journalistikk. For man er også avhengig av de tre ferdighetene. Hvordan kunnskapene og ferdighetene

praktiseres munner til slutt ut i journalistens arbeidsmetoder. Hvordan dette skjer i praksis varierer, men journalisten er avhengig av å ha et knippe verktøy for å kunne gjennomføre en slik prosess. "For å finne svar på alle spørsmålene som nysgjerrigheten reiser, må journalisten ha noen verktøy utover det å strukturere nysgjerrigheten på" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 104). Det er alle verktøyene journalisten må ta i bruk som til slutt kan omtales som journalistens arbeidsmetode. Metodene kan overordnet samles i fire faser jeg har valgt å strukturere slik:

1. Research og planlegging,
2. Kildeutvalg,
3. Intervju og observasjon,
4. Presentasjon.

Eller man kan se de fire fasene på denne måten: "Søke - vurdere – velge –formidle" (Østlyngen og Øvrebø 1999 s. 16). I disse prosessene finner vi også min arbeidsmetode for dette prosjektet. Et viktig moment i fasene er at jeg har måttet foreta valg. Valg av idè, valg av vinkling, valg av kildeutsagn, valg av presentasjonsform, sjanger og illustrasjoner (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 16). Relevant er det å se på om den journalistiske arbeidsmetoden er preget av akademiseringen av yrket?

Selv den dag i dag, diskuteres akademiseringen av journalistikken, Ottosen (2004) mener at journalistyrket ikke kan plasseres inn i en klart definert akademisk tradisjon. "Journalistfaget utviklet seg i skjæringspunktet mellom de akademiske institusjonene, teoribygging og yrkesorganisasjonenes krav om praktiske ferdigheter" (Ottosen 2004 s. 99). På den ene siden står de som er redd for å miste fagkunnskapen på hva journalistikk faktisk er (Fonn 2015) og de som mener at man trenger journalistbakgrunn for å forstå yrket (Ottosen 2004). Mens man på den andre siden har de som mener at vitenskapelige metoder vil bringe frem ny innsikt og dermed styrke journalistikken og deres arbeidsmetoder. Fonn (2015) siterer en av kildene fra undersøkelsen i journalistutdanningens stab i juni 2015, hvor informanten er opptatt av en kombinasjon av praksis og vitenskap, som innebærer selvtillit og ekspertise nok til å utfordre når man mener det er nødvendig (Fonn 2015 s.281).

Under dette prosjektet har jeg på mange måter hatt en hybridrolle. En rolle som passer inn i dette skjæringspunktet som Ottosen (2004) snakker om. Jeg har arbeidet som journalist, men jeg har også undersøkt hva de journalistiske arbeidsmetodene med direkterapportering er.

Derfor kan man se på denne rollen som både en forsker i faget, en pedagog og en journalist. Ottosen (2004) beskriver hvordan disse rollene faktisk kan være ganske like. "Begge bruker systematiske metoder for å komme fram til konklusjonene og begge er opptatt av kildekritikk" (Ottosen 2004 s. 101). Metodene en journalist og en forsker bruker kan ha flere paralleller. Det gjelder spesielt overfor de humanistiske og samfunnsvitenskapelige metodene. Episoden som også kan anses å være en form for hybrid. Læreboka er utformet etter et kjent radioformat; en magasinsending, men skal fungere som en læringsplattform. Jeg diskuterer hybridrollen ytterligere i 5.9. Selv om jeg her snakker om en hybridrolle, er det viktig å påpeke at podkastepisoden og det jeg drøfter i denne besvarelsen ikke er vitenskapelige undersøkelser og forskning.

Produksjonen har jeg laget for at kommende journalister raskere skal lære seg kunsten med å formidle på direkten, eller til journalister som vil bli bedre. Østlyngen og Øvrebø (1999) beskriver hvordan metodekunnskap er en forutsetning for å gjøre journalistikken bedre. Slik kan man si at teorien om det praktiske i yrket, gir bedre forståelse for hvordan man kan mestre det praktiske i yrket. Det er nettopp derfor jeg ønsker å belyse arbeidsmetodene til direkterapporteringen. Måten jeg har gått frem på for å finne dette, er ved og selv ta i bruk de journalistiske arbeidsmetodene - de fire fasene. Jeg vil derfor beskrive arbeidet med episoden.

5.1 Arbeidsmetoden – Hvordan ble episoden til?

Episoden er en unik samling av kunnskapen til norske journalister. Dette er kunnskap som hver og en av dem har brukt mange år på å opparbeide seg. Hvordan episoden ble til er en lang reise i kunnskap, litteratur, research, grubling, intervju, observasjon og prøving og feiling. Jeg brukte mye tid på å tenke ut hvordan man kan lære best på radio og hva som er de viktigste grunnelementene i direkterapportering. Den største utfordringen lå likevel i hvordan episoden skulle bli. Hvordan jeg til slutt kom dit, kan best beskrives ved å ta deg med gjennom min journalistiske arbeidsmetode og litteratur jeg tilegnet meg på veien.

5.2 Researchfasen

Jeg har allerede snakket om ideen, bakgrunnen for den og arbeidet med kategoriene. Så da jeg kom til researchfasen var problemstillingen for episoden klar. Jeg skulle beskrive for studentene hvordan man på best mulig måte kan løse en direkterapportering, men også belyse muligheter og utfordringer man kan støte på. Jeg begynte derfor å klarere premisene for episoden. Jeg kartla målgruppe, som er helt fundamentalt for utformingen. "Selve forutsetningen for kontakt er at du begynner der lytterne er. For at det skal være mulig å

begynne her, må du vite hvem lytterne er, og hvilket forhold de har til ditt budskap" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s. 104). For deretter se hvilke tematikker som best kan forklare problemstillingen.

Målgruppen:

- Journaliststudenter på bachelornivå
- 19-29 år (SSB 2015)
- Stor interesse for journalistikk

Tematikker:

- Dramaturgi
- Språket på direkten
- Intervjuteknikk og kildetyper (medietrente personer)
- Humor, sport, nyheter, magasin
- Hvordan formidle komplekse saker
- Håndtering av uforutsette hendelser/teknikk
- Bildeskaping på direkten
- Muligheter og begrensninger
- Etikk
- Spontanitet - La deg rive med!

Det å lage denne listen var ingen enkelt oppgave. Erfaringen jeg selv har fra det å være direkte var derfor viktig i denne prosessen. Tankene om hva som har vært utfordrende i arbeid med direkterapporteringen ligger ferskt i minne, disse var derfor avgjørende for seleksjonen av valgene for temaene. Som et ledd i valget, tok jeg også kontakt med tidligere studievenninner for å drøfte hva som var de største utfordringene med direkterapporteringen for dem. Arbeidet med denne listen krevde også at jeg satte meg inn relevant litteratur. Tidvis var listen dobbelt så lang, men jeg var nødt til å begrense det til et minimum. Slik listen til slutt ble, er et resultat av egen erfaring, kunnskap fra relevant litteratur og samtaler med både veileder og tidligere studenter. Med et utgangspunkt i at publikum er journaliststudenter kunne jeg også ta utgangspunkt i at de besitter en faglig tyngde fra før av.

5.3 Valg av intervjuobjekter og intervjuene

Etter å ha sortert tankene og gjort den nødvendige researchen rundt direkterapporteringen, måtte jeg finne menneskene som kunne formidle prosessene og beskrive verktøyene man

trenger for å få til en god direkterapportering. Da er intervjuet en naturlig metode å benytte seg av. "Intervjuet er både en journalistisk arbeidsmetode og en sjanger" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 147). Både Handgaard (2008) og Bjerg (2015) mener at nysgjerrighet bør ligge til grunn for et intervju. Det står i motsetning til Kjendsli (2008) som mener at man bør vite hva intervjuobjektet kommer til å svare. "Dyktige reportere vet svarene på mange av spørsmålene før de møter intervjuobjektet" (Kjendsli 2008 s.85), men er det nødvendigvis en fordel? Her finnes det flere variabler. For dette står delvis i kontrast til Bjerg som mener at man på forhånd ikke skal ha satt seg fast på hvilke svar man ønsker. "Hvis man holder fast i, at man interviewer for at få noget at vite, innebærer det også en opriktig interesse i at høre, hvad den anden har at fortælle. Det kan man ikke, hvis man på forhånd har lagt sig fast på hvilke svar man ønsker" (Bjerg 2015 s.21). Av egen erfaring er nysgjerrighet noe som oppstår når jeg vil lære eller vite noe nytt. Dette mener Handgaard (2008) er essensielt for intervjuet. "det er nysgjerrigheten som bør få utløp gjennom spørsmålene dine" (Handgaard 2008 s. 89). Handgaard (2008) påpeker også at gode intervjuer kjennetegnes av gode oppfølgingsspørsmål og for å stille gode oppfølgingsspørsmål er man nødt til å lytte, men også ha god kjennskap til det som man intervjuer om.

Drivkraften til dette prosjektet og disse intervjuene er nysgjerrigheten til hvordan jeg kan gjøre en direkterapportering bedre. Spørsmålene springer derfor ut fra en naturlig og genuin undring. Man får alltid noen tanker om hva intervjuobjektet kan komme til å svare, men jeg velger sjeldent å ha et stort fokus på det. Jeg er mer opptatt av å lytte, være engasjert og stille gode spørsmål. "Som hovedregel skal det stilles åpne, tydelige, nøytrale og fokuserte spørsmål. Vi må tilpasse temaet i enkeltspørsmålene til hva vil vite, og den tida vi har til rådighet" (Handgaard 2008 s. 89). I denne delen av prosessen, hadde jeg på forhånd fagkunnskap og praktisk erfaring om temaet jeg skulle intervjuer om. Jeg brukte derfor de ubesvarte spørsmålene mine som drivkraften til å finne hvem som kunne passe til å besvare dem.

"Som arbeidsverktøy bruker journalister intervjuer av flere grunner. For å få vite noe, få fortalt noe, få forklart noe, få fram argumenter for eller mot noe og få bekreftet eller avkreftet noe" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 148). Jeg brukte lang tid på å få finne intervjuobjektene mine. Det var fordi utfordringen lå et ledd i forkant. Jeg var usikker på hvilken sjanger funnene skulle bli presentert i. Det legger noen føringer for hvordan intervjuene bør bli gjennomført. Når man ikke kjenner til rammene for sluttproduktet er det

også vanskelig å ha klare problemstillinger og målsettinger til intervjuobjektene man kontakter. Her hadde jeg likevel et fortrinn, jeg kjenner miljøet intervjuobjektene mine er i. Jeg valgte til slutt å ta kontakt med Anne Melsom Bjerke i NRK Vestfold. Hun har jobbet som direktereporter i fire år, vært programleder og reporter. I to av disse årene har vi også vært kollegaer. Jeg har derfor hørt mye av arbeidet hennes og syns dette holder et høyt nivå. Samtidig ga dette kjennskapet meg en større frihet til å prøve meg litt frem. Samtidig åpnet dette også opp for et annet aspekt for intervjuet. "Glemmer journalisten asymmetrien i intervjusituasjonen, noe det er lett å gjøre når journalisten står kilden nær, så kan intervjuet utarte til en innforstått, litt for koselig og lite kritisk prat mellom kompiser [...]" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 147). Vi avtalte at jeg skulle bli med henne ut på to direkterapporteringer, hvor jeg skulle se hvordan hun arbeider. Hun skulle svare meg på spørsmålene: Hvordan er det å være på direkten? Hva gjør man? Tips og triks. Et åpent intervju, med en bred ramme for hva som kunne komme ut av det.

I kvalitativ metode kan dette intervjuet ha paralleller med et ustrukturert intervju. "I ustrukturerte intervjuer er tema og spørsmål lite definert på forhånd. Slike intervjuer brukes for å gi forståelse av forhold forskeren ikke har oversikt over" (Østbye mfl. 2013 s. 104). Ved å bli med henne ut og rapportere kunne jeg også observere henne i felt. "Når journalisten er utendørs blir hun selv en forhånds kilde. Som øyevitne kan hun se og registrere. Hun kan fange opp andres samtaler ved å lytte. Hun kan til og med lukte og fornemme" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 179). Jeg ønsket å se hennes arbeidsmetoder og hvordan hun opererte i felt. Til tider kunne jeg nok fremstå som en nysgjerrig lærling. "Det kan også være nyttig for intervjueren å gå inn i rollen som lærling. Denne rollen vil kunne gi informasjon og innsikter som vi ellers ikke kan få tak i gjennom intervju og observasjon" (Østby mfl. 2013 s.106). Under rapporteringen fikk Anne problemer med teknikken, hele dette intervjuet fikk brått en ny innfallsvinkel. "Nerven i direkterapporteringen". Alt kan skje når man er på direkten. Hadde jeg ikke vært med i felt, observert, hadde ikke intervjuet og tema for reportasjen blitt så ekte og situasjonspreget som det ble. I 5.4 snakker jeg mer om observasjon som metode.

Mens jeg var hos NRK Vestfold lagde jeg også en enquete. "I enqueter stiller en journalist samme spørsmål til mange personer" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 149). Denne formen for intervju er en fin måte å sammenfatte flere erfaringer rundt et konkret tema. Jeg ønsket svar på "Hva mener du er viktig/bra med direkterapporteringen?" og "Hva ville du at noen skulle sagt til deg før du gikk ut på direkten for første gang?". Dette gjorde jeg, fordi en

enquete er veldig fleksibel i bruksområdene. Med tanke på at rammene for sluttproduktet ikke var satt, ville jeg ha mulighet til å bruke disse intervjuene på mange måter. De jeg intervjuet i enqueten var journalister fra NRK Vestfold med lang erfaring som direktereportere, programledere og reportere. Linn Udnes, Mette Stensholt Schau, Hege Holtung, Helena Rønning og Marianne Aakermann. I disse intervjuene ville jeg høre hvorfor man velger å tilføre radiosendinger direkte rapportering. Jeg ønsket å samle informasjon om hvorfor dette er en viktig sjanger i journalistikken.

Av Hege Holtung ble jeg tipset om å ta kontakt med Caroline Bækkelund Hauge. Hun har holdt kurs for NRK Østafjells om hvordan man skal få til gode direkte rapporteringer. Neste stopp ble derfor NRK Buskerud, og møte med Hauge. Før dette intervjuet hadde jeg bestemt meg for at jeg fremover skulle ta utgangspunkt i reportasjeformatet. Dette er også en fleksibel sjanger, fordi man er opptatt av både intervjuet, situasjoner og at det lydmessig skal være interessant for lytteren. I intervjuet med Hauge ønsket jeg svar på hvordan man på best mulig måte bygger opp direkte rapporteringene, dramaturgisk. Jeg kan kun snakke ut fra egen erfaring, men dette har vært et av de punktene jeg selv synes har vært krevende og vanskelig. Har man ikke tanker om dette før rapporteringen kan man ende opp med en rapportering som kun inneholder et stillestående intervju. Her må man ha "redigert" intervjuet før det begynner. Prosessen blir motsatt av det man egentlig er vant til. Når man først har fått erfaring med dette, kan det gi deg noen fortrinn tilbake i reportasjen. Du blir tvunget til å tenke situasjoner, oppbygging og komme med konkrete og gode spørsmål før intervjuet begynner. Hauge var dyktig til å formidle kunnskap om dramaturgien i direkte rapportering. Hun hadde også valgt ut et knippe eksempler fra felten, som vi hørte på sammen. Møtet med Hauge ga meg et fint innslag om dramaturgi og APUS. APUS er et kjent verktøy man lærer tidlig i utdanningsløpet på journalistikk. Den er nok mest brukt til reportasjeinnslag, men Hauge oppfordrer studentene til å tenke APUS til direkte rapporteringer også. De ulike bokstavene deler opp handlingsforløpet til innslaget. A står for- anslag, P-presentasjon, U-utdypning og S- slutt. "APUS-modellen er en vanlig måte å konstruere spenning på. Modellen er en journalistisk tilnærming av den klassiske "Hollywood-modellen" (Handgaard 2008 s. 249).

En lærebok jeg har brukt flittig siden bachelorstudiet er "Radiator". Det ble derfor tidlig klart for meg at jeg ønsket å intervju en av forfatterne bak boka og NRK-journalist, Linda Eide. Hun er også en kjent stemme for mange. Hun ble veldig engasjert i prosjektet og stilte opp til intervju. Etter en researchsamtale med Eide ble det klart at intervjuet skulle handle om hvordan man som reporter på direkten kan bruke språket på best mulig måte, men også

hvordan man skal være oppmerksom på politikeres måte å snakke på. "Et godt journalistisk språk er preget av stort vokabular, godt oppbygde setninger og er fritt for banaliteter og slitte klisjeer" (Kjendsli 2008 s. 125). Men språket er også en journalists største utfordring.

"Definisjonsmakt over språket er et av de viktigste maktmidlene i vår tid. Mange medietrente personer bruker sjølsagt språket bevisst for å føre og forføre under intervjuet. Dette bør vi som intervjuere være oppmerksomme på" (Handgaard 2008 s. 136). Dette er ekstra krevende for en journalist på direkten, for her må du aktivt lytte. Det å ha en målsetning for intervjuet er viktig for å føre samtalen i riktig retning. "Som journalistisk intervjuer må du ha det ferdige produktet i tankene hele veien" (Handgaard 2008 s.21). Eide snakket også om hvordan vi som radiojournalister bør unngå paraplybetegnelser. Da disse "bildetomme ordene" ikke skaper bilder. Hun oppfordret til et presist og konkret språk hvor vi ikke fjerner det menneskelige fra handlingen, men gir gode forklaringer som treffer oss. Reportasjen er et viktig innslag i episoden.

Neste skritt ble derfor å finne journalister med god kompetanse på ulike stofftyper og tematikker. Humor ble neste ut. Jeg tok derfor kontakt med P3morgens nåværende side-kick, Markus Ekrem Neby. Siden jeg selv er i målgruppen til P3 er han en kjent og dyktig reporter for mange unge journalister som vil jobbe med humor. Det har vært viktig for meg at lytteren av episoden føler de lærer av de beste journalistene der ute. Det vil være subjektivt hvem som er best, men det vil være betryggende for dem at det er noen kjente stemmer. En uke senere var jeg med Neby ut og rapporterte direkte til spalten "Markus møter dyr". Vi hadde avtalt at jeg skulle få bli med han på hele prosessen, fra forberedelsene på kontoret til han fikk tilbakemeldinger fra programleder, Ronny Brede Aase. Underveis intervjuet jeg han om det jeg observerte. Målet for intervjuet var å få svar på hvordan man lager underholdningsradio samt hvordan det er å presentere det. Jeg beskriver mer av intervjuet med Neby i 5.4.

Sportsrapportering har lange tradisjoner. Jeg ønsket derfor å ha et innslag om hvordan det er å intervju idrettspersoner på direkten. Det var viktig for meg å ha et mangfold av journalister. Jeg valgte derfor å hente intervjuobjektet til dette innslaget fra P4. Ørjan Bjørnstad har jeg hørt på radiokanalen flere ganger. Han har dekket det meste innen sport, har gode formidlingsevner og intervjuet noen av de største idrettsheltene i verden. Selv har jeg aldri dekket sport og spørsmålet som sto i hodet mitt var, hvordan er det å intervju disse kildetyperne? Tidvis kan det høres ut som en kaotisk og hektisk situasjon man skal rapportere i. Jeg møtte Bjørnstad på kontoret til P4 i Oslo. Jeg hadde spurt han om han kunne presentere

noen eksempler fra tidligere rapporteringer, der noe funket bra og noe ikke. Vi fikk en god prat om sportsrapportering og "hvordan føles det"-rapporteringer.

Jeg ønsket også å møte nyhetsjournalistene. Her er det mange dyktige stemmer i norsk presse. En som har den beste kontrollen på disse er redaksjonssjefen i NRK dagsnytt, Marit Sirum-Eikre. Hun satte meg i kontakt med flere dyktige journalister som har lang fartstid med disse kilde- og stofftypene. Jeg fikk et konkret og tydelig innslag med økonomijournalist Sindre Heyerdahl. Han kom med noen viktige tips til det å skulle rapportere fra komplekse økonomisaker. Jeg fikk også intervjuet politisk journalist, Fredrik Lauritzen. Han ga konkrete forslag til hvordan man kan håndtere politikere eller medietrente personer på direkten. Utenriksjournalist, Hallvar Sandberg snakket om hva man ikke skal si på direkten og hvor viktig det er at man er den nøytrale og objektive formidleren. Klima- og miljøjournalist Eivind Molde beskriver hvordan man må informere intervjuobjektene om premissene for direkteintervjuet.

Jeg har også noen intervjuer som av ulike grunner ikke har fått plass i episoden, men som er høyst interessant til denne teoretiske drøftingen. Jeg har et intervju med Sirum-Eikre om direkterapporteringens fordeler i radiosendingene og et intervju med Anders Borgen Werring. Werring har tidligere i karrieren jobbet mye på direkten. Det var interessant å høre hvordan han, til tross for lang erfaring, hadde blitt nervøs hvis han skulle ut og rapportert i dag. Alle disse intervjuene fikk jeg tilfeldig utdelt av Sirum-Eikre da jeg møtte opp til avtalen jeg hadde med henne. Dette stilte høye krav til meg som journalist. Jeg fikk ikke tid til å forberede meg til de ulike intervjuene. Jeg holdt likevel hodet kaldt, og valgte å fokusere på konkrete tips fra deres spesialområde. Selv synes jeg det kan være krevende med komplekse saker, så jeg hadde nok et sterkt fortrinn med at dette var veldig interessant for meg som journalist også. Jeg ble en god representant for lytterne av episoden.

Ettersom episoden er en morgensending, kom Ragnhild Fjellro med et forslag om å gjøre dette til et læringspoeng. Selv var jeg usikker på om det var nødvendig å gjøre det til et poeng, men valgte likevel å ta det med. Jeg gjorde derfor en avtale med en radiovert jeg har hørt i mange år, Bjørn Faarlund. Han har vært programleder i P4s radiofrokost helt tilbake til oppstarten av morgensendingene deres. Nok en kjent stemme for mange radiolyttere. Vi tok en prat om hva en slik sending må inneholde og hvordan man opptrer som programleder.

I mine to år som journalist er det kun en gang jeg har blitt satt ut på direkten. I fjor sommer hadde jeg en egen gummibåtserie hvor jeg inviterte med meg kjente vestfoldinger til en

sommerprat i båten. Mens vi er på direkten begynte intervjuobjektet å snakke om at jeg hadde på meg altfor mye klær, og at han skulle ønske jeg hadde vært mer lettkledd. Dette er ikke noe alvorlig, men det er første gang jeg har blitt ordfattig under en direkterapportering. Dette satte meg på tanken om hva som faktisk kan skje når man rapporterer direkte. For hva gjør jeg og hvordan reagerer jeg, om et av intervjuobjektene mine en dag skulle komme med en alvorlig anklagelse eller beskyldte en person for noe, som ikke er tilstede. I en telefonsamtale med Anne Melsom Bjerke i NRK Vestfold fikk jeg tips om å ta kontakt med Elisabeth Tøtte Hansen i NRK Vestfold. Hun har jobbet mye som programleder og ført flere debatter, der hun har måtte bryte inn fordi det er upassende svar. Jeg fikk henne til å ta et opptak av hvordan man skal gripe inn, eller svare for et intervjuobjekt som anklager en person som ikke er tilstede.

På skolen kom jeg i kontakt med Elin Bjørn. Hun skriver en bacheloroppgave om hvordan man kan tenke ut ideer til radioinnslag, samtidig som hun akkurat har begynt sin karriere som direktereporster i P3morgen. Etter hvert som jeg fikk klare tanker på at jeg ville legge opp episoden som en radiosending booket jeg henne som gjest til sendingen.

Direkterapporteringen, mer presist, live on tapen. Er det intervjuet jeg har brukt lengst tid på å avtale. I episoden er dette et intervju med Einar Tørnquist. Før det ble klart at det var Tørnquist som skulle bli med, har det ikke stått på ambisjonene med intervjuobjektet. Jeg har tatt kontakt med Erna Solberg, Stian Blipp og Leo Ajkic. Vurderingene som til slutt endte med at jeg tok kontakt med Tørnquist var at jeg ønsket et innslag om å "by på seg selv" og generell humor. Også fordi rapporteringen ender med at vi rapper et oppsummeringsdikt. Jeg ville derfor ha positiv energi rundt avslutningen av episoden. Et radiotilpasset intervjuobjekt. Tørnquist er også en profilert humorist. Han har jobbet i radio, TV og laget en egen podkastserie. Han besitter derfor relevant erfaring.

Som dere nå skjønner er noen av intervjuene nøye planlagt og selektert, mens andre har blitt introdusert til meg. Elin Bjørn var en ren tilfeldighet og et resultat av en pratesyk masterstudent som tok kontakt med en ukjent person på lesesalen. En journalist er "alltid" på jobb og det å ta kontakt med ukjente mennesker kan være en inngangsport til unike saker.

5.4 Ulike typer intervju

Jeg har totalt 21 intervjuer. Hvor to av intervjuobjektene er fra P4, 19 intervjuobjekter fra NRK og ett intervjuobjekt fra TV2. Vi kan skille alle intervjuene i to ulike kategorier.

Faktaintervjuer og erfaringsintervjuer.

Faktaintervjuer: "Faktaintervjuer kalles gjerne intervjuer der hovedhensikten er å få vite. Vanlige kilder er vitner eller eksperter" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 148). Av intervjuene jeg har gjort kan disse intervjuene kategoriseres som faktaintervjuer:

Bjørn Faarlund – om morgensending	Linn Udnes - enquete
Sindre Heyerdal – om økonomi	Marianne Aakermann- enquete
Fredrik Lauritzen – om politikk	Mette Stensholt Schau - enquete
Hallvard Sandberg – om utenriks	Hege Holtung - enquete
Eivind Molde – informere intervjuobjektet	Helena Rønning - enquete
Elisabeth Tøtte Hansen – intervjuteknikk	Anders Borgen Werring –NRK Dagsnytt
Ørjan Bjørnstad - sport	Marit Sirum Eikre –NRK Dagsnytt

Erfaringsintervjuer: "Erfaringsintervjuer, [...] brukes som betegnelse på de intervjuer der en fortelling rulles opp. Da kan målet også være å skape spenning og opplevelse, kanskje også hygge og latter" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 148). Intervjuer som er erfaringsintervjuer:

Anne Melsom Bjerke – teknikk	Elin Bjørn - ideutvikling/humor
Caroline Bækkelund Hauge – dramaturgi	Jan Morgan Gregersen – intervjuobjektet til Anne
Linda Eide - språket	Einar Tørnquist - direkterapportering/by på deg selv
Markus Eikrem Neby – humor	

I disse intervjuene har jeg tatt en større del i deres tilværelse. Jeg har brukt mer tid og hatt dypere samtaler med hver og en av dem. Intervjuet med Elin Bjørn og Jan Morgen Gregersen skiller seg litt ut. Elin Bjørn var gjest i studio under innspillingen av episoden. Det kan derfor kategoriseres som et direkteintervju. Under intervjuet med Bjørn tar også Peter Daatland en mer sentral rolle.

Felles for intervjuet med Bjerke, Hauge, Eide og Neby var at jeg brukte god tid på intervjuet. Bjerke var jeg sammen med i over syv timer fordelt på to dager og to direkterapporteringer, Hauge intervjuet jeg i tre timer, Eide en time og Neby var jeg tre og en halv time sammen med. Det å bruke tid med intervjuobjektene skaper større trygghet og jeg opplevde at jeg kom tettere innpå dem, observasjon kan også gi bedre intervjuer. "Intervjuet bør brukes som et

supplement til observasjon som metode, og ikke som en erstatning for observasjon" (Steensen 2011 s. 155).

5.5 Observasjon som metode

I intervjuet med Bjerke og Neby har jeg brukt observasjon som metode. Et bevisst journalistisk valg for å ta del i det spontane som kan oppstå. Det gir mulighet til å oppleve situasjoner, undersøke at deres uttalelser og praksis samstemmer, og for å fange historien gjennom lyd. Dette har flere fordeler, blant annet fordi "Observasjon øker altså journalistikkens uavhengighet og troverdighet" (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s. 207). Jeg ville skaffe meg et bilde av hvordan de faktisk jobber i felt, deres arbeidsprosesser og få innblikk i situasjoner man ikke kan få innsyn i, ved bare å bruke intervju.

Det å observere er et tidskrevende arbeid, men det gir tilgang til informasjon som jeg ellers ikke hadde fått tilgang til. Det er mange fordeler ved dette. "Observasjon som metode kan bevege leseren, den kan formidle bilder som gjør inntrykk. Men ikke nok med det. Observasjon som metode skaper også et mangfold av muligheter i hvordan stoffet kan presenteres." (Handgaard, Simonsen, Steensen 2013 s.207)

Jeg hadde også et sterkt ønske om at noen av reportasjene i episoden skulle gi lytteren en opplevelse. Jeg ville se hvilke valg de tok, hvordan de fulgte opp valgene og hvilke konsekvenser/fordeler dette eventuelt ga. Under observasjonen av Markus fikk jeg se og høre hvordan han har som mantra at alle opplevelser skal oppleves for første gang på direkten. I innslaget hører vi at Neby løfter opp høna, jeg vet at reaksjonene er ekte, fordi han takket nei til å prøve før vi gikk direkte. Derfor kunne jeg også spørre han om det i intervjuet etter rapporteringen. Dette er en fin situasjon som belyser hvordan man kan "planlegge" spontanitet gjennom små valg. Et godt eksempel på at en rapportering ikke trenger å være planlagt til punkt og prikke. Jeg hadde et sterkt ønske om å få et innblikk i Neby sine arbeidsmetoder. Jeg var derfor tilstede da han satt og gjorde de siste forberedelsene på vitsene, til han fikk tilbakemeldingene fra Aase. Dette ønsket jeg fordi jeg også var nysgjerrig på hvordan han forberedte seg mentalt før selve rapporteringen. Kanskje er det min egen erfaring med sjangeren som gjør at jeg hadde behov for nettopp dette. Jeg var på jakt etter hvordan nerven påvirket Neby. Overraskende nok var det få tegn til spenning eller nerve mens han var på direkten. Den lille skjelvingen på papiret i hånden, koblet jeg ikke til nervøsiteten. Bekreftelsen på nervens herjinger kom først når vi var på vei fra bilen og inn på Marienlyst.

Neby fortalte at han var avhengig av bekreftelser. Jeg kjente meg igjen. For dette er nervens etterdønninger. De som febrilsk håper på at noen skal bekrefte hvordan det hele gikk.

Det er mange eksempler fra intervjuet og observasjonen med Bjerke som belyser hvordan denne metoden kan bidra til fine refleksjoner til saken. Da Bjerke gikk mot "den lille røde heisbua" fikk jeg en fin scene hvor hun bearbeider sanseintrykkene. Hvordan hun lukker øynene og lukter på den kalde luften og hvordan hun forteller at "det knaser godt under føttene våre nå". "Journalistens oppgave er å vise fram virkelighetsbilder, la leseren se og oppleve selv: Vis det – ikke si det" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 180). Dette gjør denne situasjonen. Men det denne situasjonen også gjør er å fortelle meg hvordan man kan snakke om hvordan noe bør gjøres, men ikke gjøre det selv. For Bjerke gir min lydopptaker mange fine radiobilder. Som da vi går mot heisbua, vi hører kram snø, hun banker på, vi hører Morgan si "kom inn, kom inn", vi hilser på og Bjerke beskriver hvordan heisbua ser ut som en fly cockpit inni. I et intervju jeg har med henne i før vi går ut, beskriver hun mange fine scenarioer som hun vurderer å åpne dette innslaget med. Blant annet at hun tenkte å ta intervjuet i skibakkene.

Så er det slik at ting ikke alltid blir slik vi tenker oss. For da Bjerke starter intervjuet og jeg forstår at de ikke skal være ute, eller både ute og inne, men bare inne. Da forstår jeg ikke at det er den samme personen som akkurat har gitt meg så mange gode tips til bruk av radiobilder. Jeg møter også konflikt i meg selv, fordi min erfaring tilsier at intervjuet ikke burde foregå på to stoler. Det er altfor mange muligheter og et for engasjert intervjuobjekt til at dette skal være en *passiv direkterapportering*. Med dette mener jeg et intervju uten bevegelse eller situasjoner. Nå skal det være sagt at Bjerke beskriver godt, og på denne måten gir oss gode radiobilder, men lydene som kunne gitt henne "vis det, ikke si det" er borte. Jeg intervjuet henne etter rapporteringen, jeg ville vite hvorfor hun valgte å løse rapporteringen slik hun gjorde. Hvorfor hun ikke brukte noen av de andre forslagene hun akkurat hadde drøftet for meg. Svaret Bjerke gir meg er et kjent svar innenfor direkterapporteringen; at det ikke alltid blir slik man planlegger. Jeg velger å avslutte der, fordi jeg nettopp har fått oppleve direkterapporteringens sårbarhet. For det var flere ting som ikke ble som Bjerke hadde planlagt. Hun mistet dekningen midt i rapporteringen. Jeg bestemte meg der og da for at temaet for dette innslaget skulle være teknikk og tekniske problemer.

Før de gikk direkte fikk Bjerke noen forvarsler på at dekningen var ustabil, men tok en avgjørelse med programleder på å fullføre intervjuet direkte. Bjerke håndterte det utrolig bra,

for hun løser hele situasjonen med å gå rett over i en live on tape. Det står på sekunder om innslaget rekker lufta. Når man takler en slik situasjon så rolig, da har man erfaring med det. Denne erfaringen ville jeg spørre henne mer om. Observasjon og tiden jeg brukte med Bjerke var helt essensiell for temaet til intervjuet. "Utendørs skjer det faktisk noe, og journalisten oppsøker mennesker og miljøer. Her har journalistens sjansen til å komme tett inn på det spennende [...]" (Østlyng, Øvrebø 1999 s. 180). Før vi dro ut hadde jeg også lagt igjen en opptaker hos programlederen. Jeg ønsket også å få innsikt i kommunikasjonen mellom programleder og reporter. Dette tilfører denne saken en spenning. Vi hører at det er 30 sekunder til Anne skal på, deretter 10 sekunder.

Selv om jeg kun har tatt med den ene rapporteringen i episoden med Bjerke, er det mange situasjoner jeg fikk innsikt i. Jeg fikk observert telefonsamtaler med intervjuobjekter, arbeidsmåter og hvordan hun selekterte saker og forberedte seg til intervjuene. Jeg fikk se hvordan hun satt i bilen før intervjuet for å øve seg på åpningen, hvordan hun skulle stille spørsmålene og forslag til ulike måter hun kunne avslutte på. Jeg fikk også muligheten til å intervju intervjuobjektet til Anne om hans opplevelser. Dette ga meg en unik innsikt i hans opplevelse og erfaring. I kombinasjon med intervjuer ga dette meg et viktig materiale.

5.6 Episoden – Hvordan er det å lage noe journalistisk med et pedagogisk formål?

"Du er på om 10 sekunder" er en journalistisk produksjon med et pedagogisk formål.

Episoden skal inn podkastserien "Lærebok på øret", en radiolærebok på podkast. Det er mange hensyn å ta når man skal bruke radio som et pedagogisk instrument.

"Programprodusentens oppgaver er de samme som lærerens. For det første skal han sørge for at lytterne (elevne) oppfatter hovedpunktene i framstillingen. For det andre skal han sørge for at lytterne husker stoffet senere, [...]" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s.107). Det er derfor helt essensielt at episoden lages på lytterens premisser.

Denne rollen har gjort at jeg har brukt mye tid på å tenke ut et passende programformat til episoden. Jeg har måttet sette meg inn i radioens muligheter og begrensninger, samtidig som jeg tatt hensyn til min pedagogiske forståelse i alminnelighet. Episoden har også paralleller til undervisningsradioen.⁶ Denne ble brukt på 30-tallet for opplæring i fremmedspråk og skolekringkasting⁷. Skolekringkasting fungerte som et fullstendig supplement til undervisningen på skolene. (Hasle, Østbye 2003) Det å benytte seg av undervisningsradio, eller i dette tilfelle, "Lærebok på øret", betyr at man ikke har mulighet til å oppklare misforståelser eller poenger som er av betydningsfull karakter. Det er fordi man ikke har

kontakt med mottakerne, men radiomediet har også sine styrker gjennom bruken av lydeffekter og hørespill.

Jeg har ingen pedagogisk bakgrunn, men jeg har nesten 18 år erfaring med det å være elev og student. Jeg har også arbeidet tre år som radiojournalist, slik har jeg fått praktisert hvordan man skal "[...] formidle noe på en fengende, inspirert og inspirerende måte [...] formidle noe klart og tydelig, korrekt og nøyaktig og godt sammensatt[...]" (Kjendsli 2008 s.19). Denne erfaringen har vært viktig og verdifull i produksjonen av "Du er på om 10 sekunder".

Publiseringsformatet til denne episoden er podkast. "De fleste podkaster er laget for å ligne mest mulig på tradisjonelle radio eller fjernsyn" (Fagerjord 2008 s. 175). Forskjellen er likevel at lyttere kan stoppe når de vil, høre den hvor som helst og spole tilbake.

"Like traditional broadcast radio programmes and closely following their model, podcasts that do not originate from radio stations will often adhere to regular schedule, using the same conceptual model of appointment listening so as to build a regular audience, to fit more effortlessly into its listeners own routines and to become habitual in that way." (Dubber 2013 s.57).

Dubber (2013) snakker også om hvordan podkast blir brukt når brukerne er på farten. På vei til jobb, på toget eller på gymmen - dermed er en tidsramme på 30 minutter en praktisk varighet. "Often listeners will match the duration of podcast to the duration of activity" (Dubber 2013 s. 57). Dette formatet passer godt til studenter som stadig er på farten. Podkastformatet var det som var bestemt før jeg begynte på denne produksjonen, men hvordan episoden skulle produseres og hvilken form den skulle ha, var en lang prosess. Jeg var innom flere sjangre. Jeg ville ha et format som åpnet for gøy læring. Et format som hadde større friheter. En dag slo ideen ned i hodet på meg. Jeg skulle jo ha et radioprogram. Så klart, det var det jeg skulle. Derfor bestemte jeg meg for at episoden skulle være en versjon av magasinsending, nemlig morgensending. For å kunne skape forventninger, håp og identifikasjon måtte jeg også ha noen elementer fra dokumentaren, som dramaturgi. I dette formatet får jeg variasjon og dynamikk.

Uansett hvordan jeg snudde på ideen ville episoden tidvis bli informasjonstung. "Radioens begrensing som informasjonsformidler tilsier at produsenten i sitt program bare skisserer de helt grove hovedlinjene i stoffet. Noe mer kan han ikke gjøre seg håp om at lytterne får med seg" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s. 108) Jeg har vært klar over at episoden har sine naturlige begrensninger gjennom formatet. Men når man ser på målgruppen kan man anta at man kan gå litt lenger? Både Hedemann (2006) og Eide, Nyre (2004) snakker begge om

radioens begrensninger. En forskjell er at Hedemann mener at radiomediet ikke egner seg til å formidle informasjon, at det er vanskelig for lytteren å få med seg det som blir sagt.

(Hedemann 2006 s.18) Dette er Colbjørnsen, Jørgsen og Melhus både enig og uenig i.

Nettopp på grunn av formålet med produksjonen. "Radioen egner seg faktisk bedre til å overføre følelser enn informasjon, kan også sees som en fordel i pedagogisk sammenheng.

Det en blir følelsesmessig engasjert av, husker en lettere" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s. 108) Slik som Eide og Nyre mener at man i radioen kan tilpasse sendeflatene til de ulike radiokanalene og målgruppene. På denne måten kan man sende tyngre

informasjonsprogrammer på kanaler hvor lytteren selv oppsøker det. Tyngre sendeflater krever aktiv lytting. (Eide, Nyre 2004) Så finnes det mange radiojournalistiske virkemidler man kan ta i bruk for å påvirke lytternes følelser, slik som musikk, lyd og effekter. For "når hørselen er den eneste sansen som er i funksjon, må den stadig stimuleres med nye inntrykk for at ikke oppmerksomheten skal svekkes" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s. 109)

Episoden er magasinsending i en morgenflate. Ved å velge denne flaten kan jeg få klare variasjoner i episoden. "Derimot er det absolutt en dyd å tenke i variasjon(...) Programmet bør med andre ord ha en kjapp rytme med stadige skiftninger" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s. 63) Slik kan jeg skifte tema og ha avbrekk med prat i studio, "I motsetnad til eit tittelprogram som gjerne behandlar eitt og same tema i ein halvtime eller meir, er magasinprogrammet bygd på relativt korte, avsluttande innslag" (Eide, Nyre 2004 s. 217). Stemningen i morgensendingen er jordnær og folkelig. I episoden gjør vi et forsøk på å ha en sjargong som passer aldersgruppen. Vi bruker språket til å fremme denne tilhørigheten hos lytteren, det er derfor en forutsetning at man vet hvem lytteren er.

5.7 Presentasjonen - "Du er på om 10 sekunder"

"Det første minuttet er viktigst" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s.105). Derfor starter episoden med en jingel som er bygget opp med fengende musikk, gjesp og en stemme som sier: "Morgenstemning med Peter og Kristine". Deretter åpner Peter og jeg og teaser sendingen med korte stikk fra ulike reportasjer. "Lytternes interesse kan vekkes på forskjellige måter.[...] vanlige åpningsformer er presentasjon av korte klipp av innslag som kommer senere i programmet" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s.105). Deretter følger varierende reportasjer og stikk. Noen av reportasjene er informasjonstunge, men blir avvekslet med prat i studio og opplevelsesmomenter i innslagene. Gjennomgående er et musikk-stikk som gir lytterne rom til å koble av. Det er også et signal om at vi skal over til ett nytt tema. For å skape en spenningskurve og en passende dramaturgi har jeg hentet inspirasjon fra

dokumentaren. "Grunnleggende handler all dramaturgi om å legge programelementer etter hverandre på en tidslinje sånn at det oppstår en størst mulig grad av spenning og forventning, og å forholde seg til og utløse denne spenningen" (Hedemann 2006 s. 106). Lytterne blir kjent med min nervøsitet til det å rapportere direkte i slutten av sendingen. Vi blir først presentert for dette i et opptak jeg tok samme morgen. Publikum hører hvordan jeg våkner mens jeg forteller om nervøsiteten min. "Det er særlig fem ting som er viktig for at lytteren skal føle forventning og spenning, og det er identifikasjon, vilje, håp, konflikt og hindringer" (Hedemann 2006 s. 106). Underveis hører vi hvilke spørsmål jeg først må ha svar på før jeg føler meg klar til å rapportere samt hvordan jeg syns enkelte deler ved direkterapporteringen er utfordrende. Dette er et bevisst grep for at lytterne/studentene skal identifisere seg med meg og mine utfordringer.

Lytterne har i utgangspunktet ingen erfaring med direkterapportering, derfor har jeg hatt fokus på å gi eksemplene god plass. Dette forklarer Hedemann betydningen av. "Vi mennesker liker at noen rydder i kaos for oss, ellers gidder vi rett og slett ikke å låne dem øre" (Hedemann 2006 s.105). Gjennom episoden får studentene vekselvis eksempler, tips og kunnskap. Til slutt er jeg ute på direkten. Min direkterapportering avsluttes med et bokstavrim jeg har skrevet. Dette er en oppsummering av alle tipsene vi har fått med oss gjennom episoden. "Bokstavrim fungerer antakelig bedre i radio enn i noe annet medium. Bokstavrim er skapt for muntlig fremføringen" (Hedemann 2006 s. 60).

Etter hvert som intervjuene og ideen for episoden ble klar, kom jeg frem til at sendingen trengte en stemme til. Jeg kunne ikke selv stå for både intervjuene og være stemmen alene i studio. Jeg tok opp problemstillingen med veilederen min, Ragnhild Fjellro. Hun ønsket Peter Daatland fordi hun allerede har engasjert han inn i prosjektet, "Lærebok på øret". Etersom jeg selv har stått for produksjonen av manus, kjøreplan, innslag og oppsett, tilføyer han kun en stemme til i produksjonen.

"I løpet av produksjonsfasen bør det utarbeides en kjøreplan, enten det er tale om en direktesending eller et opptak" (Colbjørnsen, Jørgensen, Melhus 1987 s.64). Kjøreplanen finner du i vedlegg 1. Eksemplene som er brukt i episoden har jeg fått tillatelse til å bruke av de ansvarlige ved de ulike kontorene. De ligger vedlagt i vedlegg 3-7.

5.8 Manus

Det å utarbeide et manus er krevende. Man må utarbeide head, tease, intro, utannonseringer og planlegge prat mellom disse. Så må man finne språket, tonen og ikke minst sjargongen for

sendingen. Underveis i denne prosessen møtte jeg på dette dilemmaet: Skal jeg bruke tiden mellom innslagene til å fordype studentene mer i temaet, eller skal det være engasjerende prat som appellerer til studentenes tanker. Dette var en problemstilling jeg brukte lang tid på. I dag tror jeg at jeg har klart å sammenfatte en mellomting. Vi snakker både om tema og hva jeg synes er vanskelig/lett. Utfordrende var det også å skulle skrive manus til Peter Daatland. Vi har alle vår egen stil og en egen måte å snakke på. Ordene må flyte ut av munnen, vi som lyttere merker med en gang om noe virker unaturlig. Det som dog var viktig med at jeg utarbeidet manus, var muligheten til å kontrollere hva budskapet skulle være.

Peter og jeg møttes en uke før innspilling. Vi rensket opp i manus og Peter fikk satt sin stemme på teksten. Selv om jeg hadde et sterkt ønske om at studiotiden der Peter og jeg snakker, ikke skal høres opplest ut, kan man tidvis merke at det er manuskript. Til gjengjeld er det veldig tydelig når det ikke er det. Hvis vi kunne hatt mer tid sammen, funnet tonen oss i mellom og øvd oss på sendingen kunne vi kanskje gjort dette uten manus. Peter er stemmen til Lærebok på øret, så da jeg ville ha en stemme til måtte det være han. Det var først planlagt at sendingen skulle avvikles live, men slik ble det ikke. Mye av årsaken var at vi ikke hadde plass til våre flauter underveis. Det ville vært uheldig å bruke plass på dette når formålet er at lyttere skal lære. Praten i studio er derfor spilt inn bruddvis og redigert sammen i Digas.

5.9 Pedagogen eller journalisten?

"Du er på om 10 sekunder" er en radiosending. I dette formatet ligger det forventninger til at den skal avvikles live. Det gjør den ikke. På samme måte som "direkterapporteringen" med Einar Tørnquist er tatt i en *live on tape*. Det er fordi det ikke var mulig å avvikle innslaget direkte inn i studio. Dessverre ble rapporteringen også altfor lang. Jeg har derfor måttet redigere i den. I episoden sier vi at det er en direkterapportering, men den oppfyller ikke kravene til å være det. Det er derfor relevant å stille spørsmål ved om dette er etisk riktig?

Som jeg snakker om i 5.7 og 5.8 er episoden inspirert av en morgensending, dokumentarsjangeren og magasinsending. Den oppfyller ikke alle kravene til noen av disse sjangerne/produksjonsflatene. Den er derfor en krysning i alle disse sjangerne, som sammen danner Lærebok på øret.

Motoren og drivkraften gjennom episoden er at jeg skal rapportere direkte. Alle valgene og alle delene av produksjonen har et underforliggende mål. Lytteren skal forstå kunsten med å rapportere direkte. Dette målet skaper konflikt med de presseetiske kravene. Nettopp fordi man er villig til å bryte dem for å nå målet.

I starten av episoden møter vi den første utfordringen, nemlig kravet til sannhet.

"Sannhetskravet ligger i bunnen. Sann må journalistikken alltid være. Journalisten har ingen dikterisk frihet" (Brurås 2014 s.53) Jeg sier at jeg er nervøs fordi jeg skal rapportere direkte den dagen. Videre spiller episoden på denne forventningen til min direkterapportering. Dette samstemmer ikke med virkeligheten. For direkterapporteringen er tatt opp og lagt inn i episoden i ettertid.

Rent journalistisk kan ikke "rapporteringen" med Tørnquist kalles en direkterapportering en gang. Det er fordi den ikke avvikles direkte og fordi den er redigert i. Jeg bryter dermed nok et presseetisk prinsipp ved å ikke være sannferdig om sjangeren. "Under no circumstances should you claim that recorded report or interview is live" (Hudson, Rowlands 2012 s. 254). Den er tatt opp som en live on tape, men etter at jeg har redigert i den, blir den kategorisert som en reportasje.

"Hvis det skulle skje at vi sitter på en sak der vi håper at andre ikke får vite hvordan vi har arbeidet, da har vi rotet oss inn i en pinlig dobbeltmoral" (Brurås 2014 s. 313) Det er derfor et viktig moment å drøfte dette i den teoretiske delen av produksjonen.

En rimelig konklusjon synes å stadfeste at episoden ikke oppfyller de journalistiske kravene. Slik kan man snakke om at rollen jeg har hatt i dette prosjektet kolliderer. Rollen som pedagog, journalist og som forsker i faget. For i den pedagogiske rollen kan man argumentere for at valget er riktig. Nettopp fordi valgene som er tatt forsterker læringspoenget; om hvordan en direkterapportering kan arte seg. Mens man i den journalistiske rollen ikke er sannferdig.

Spørsmålet blir likevel; skal jeg stå ved de journalistiske verdiene eller tilrettelegge etter formålet? Valget er begrunnet i premissene for episoden. Den er først og fremst en lærebok og deretter en radiosending. Det er derfor viktig å påpeke at dette ville vært ytterst problematisk om dette hadde vært i en annen kontekst. Integriteten og troverdigheten kunne bli truet.

Likevel står jeg for å ha arbeidet under de journalistiske arbeidsmetodene. Det er i denne påstanden at metodene blir utfordret. Jeg har arbeidet journalistisk, men tatt valg som er basert på at jeg har hatt flere roller. Det viktigste i denne prosessen er at alle elementene i sendingen er relevante læringspoeng. Direkterapporteringen med Tørnquist måtte bli redigert i, det er fordi episoden overskrider den tiltenkte tiden på én time. Det var derfor nødvendig å tilpasse den inn i denne tidsrammen. For det andre ville jeg konkretisere læringspoenget om at også direkterapportering har en tidsramme.

6 Resultater

I dette kapittelet skal jeg presentere noen av de mest sentrale funnene mine.

Direkterapportering på radio skaper en umiddelbar nærhet til det som skjer ute i Norge og i verden. Direkterapportering har høy dokumentarisk troverdighet fordi vi møter kildene her og nå, ute i deres miljø. Samtidig kommer informasjonen direkte fra kildens munn, den er ikke redigert eller plukket på av journalisten. Som lytter kan man, ta del i spontane og nære øyeblikk. Man kan også være tilstede på steder vi aldri hadde kommet til som lytter. Samtidig kan man få siste nytt, direkte fra operasjonsleder på stedet.

Rapportering kan også brukes som underholdningsflate gjennom magasinrapportering. Ved at saken i seg selv har underholdningsverdi, eller at man aktiviserer intervjuobjektet. Reporteren kan også by på seg selv gjennom stand up. Han kan gå ut på gata og aktivisere intervjuobjektene, eller lage underholdningspoenger av dagens nyheter. Det er lite som skal planlegges for å kunne gå direkte på lufta. Derfor kan innslag som dette, arrangert av reporteren, fort gå på lufta.

Direkterapportering kan også brukes mot sin hensikt. Er det et intervju som er svært informasjonstungt kan det bli veldig ensformig og vanskelig for intervjuobjektet å henge med. Spesielt utfordrende blir det hvis intervjuobjektet er veldig glad i å snakke og bruker opp halvparten av tiden på å avgi det første svaret. Vi faller av. Her bør man vurdere å sende en reporter som lager en reportasje. Dette vektla også Eide:

– Det er viktig å vite når det heller burde vært gjort en reportasje fremfor et direkteintervju, sier Eide.

Caroline Bækkelund Hauge la stor vekt på at direkterapporteringens styrke er muligheten til å være tilstede i situasjonen. Hun la også vekt på at man som journalist må tørre å regissere eller motivere frem situasjoner i rapporteringene. Slik vil timingen og situasjonene bli komponert godt for en rapportering. Hun dro frem eksempelet fra da hun skulle rapportere fra Norway-cup. Her sitter barna og tidvis roper et heiarop, her oppfordret hun barna til å rope dette da hun skulle på direkten, hun avtalte at når hun skulle spørre om det, ville de være villige til å gjøre det. Her er det viktig å merke seg at intervjuobjektene ikke blir skuespillere, men hjelpe dem til å være seg selv og oppfordre. Men spontaniteten må heller ikke overskygges, hun presiserte at man må ha rom for det som kan skje. Det er mange ting som kan skje når man rapporterer direkte. Det viktigste er likevel journalistens evne til å

håndtere flere ting på en gang. Mens alt skjer rundt reporteren, skal han også ta med lytterne på det. Du er øynene og ørene til lytterne, så du er nødt til å bruke dem godt.

Dette er et "nakent" øyeblikk for journalisten, du er sårbar og har lite rom til å gjøre feil. Det er nettopp derfor flere av intervjuobjektene jeg har intervjuet forteller at de enda har en nerve når de skal gå direkte. Selv om de har jobbet med dette i over 20 år. Hallvard Sandberg som jobber med utenriks i NRK mener denne nerven er viktig for at rapporteringen blir best mulig:

– Til slutt er det mestringsfølelsen fra alle de ulike situasjonene jeg har rapportert fra som gir meg trygghet inn til den neste rapporteringen. Men man har alltid en nerve, og den er alltid med meg, sier Sandberg.

Direkterapportering kan også ses på som en ferskvarer. Er det lenge siden man har gjort det, kan det oppleves nokså nervepirrende. På spørsmålet om hvordan det ville føles å rapportere direkte igjen, svarer Anders Borgen Werring som nå jobber som programleder for Dagsnytt:

– Da hadde jeg blitt veldig nervøs, sier Werring.

Det er mye prestasjon i det å skulle rapportere direkte, derfor er det viktig å gjøre det med jevne mellomrom.

Språket er også et viktig verktøy. Du bør være bevisst på å bruke et godt språk som fremmer bilder og assosiasjoner hos lytteren. Du må evne å fange lydene som er tilstede og bruke dem på en måte som forsterker bildene og assosiasjonene. Dette fungerer enda bedre om det brukes i kombinasjon med de andre sansene. Lukt, smak og følelse. I tillegg til alt dette bør man være trygg og troverdig så man skaper et tillitsforhold til lytterne.

Etter å ha intervjuet 21 ulike journalister fra NRK og P4 med totalt 37 timers opptak, er det overraskende mange like erfaringer og meninger om hvordan man på best mulig måte kan gjennomføre en direkterapportering. Sett i lys av litteraturen er det spennende diskusjoner i enkelte deler av sjangeren. Jeg skal nå drøfte funnene mine.

6.1 Hemmeligheten ligger i planleggingen

I følge Vittus (2001) ligger hemmeligheten til en god direkterapportering i planleggingen.

"Det kræver meget af reporteren, og forskellige reportere finder forskellige måde at arbejde med den direkte reportage på. Hemmeligheden bag de forskellige måder ligger ofte i planlæggingen og forberedelsen af selve sendingen" (Vittus 2001 s. 34). Hege Holtung påpeker også at planlegging er viktig for at rapporteringen skal bli god.

– Jeg synes de beste rapporteringene er de som er mest gjennomtenkt og forberedt, sier Holtung.

Når du har bestemt deg for en sak og ringer til intervjuobjektet forklarer Bjerke at det er viktig å bruke tid på å skape tillitt:

– Det er viktig å være nysgjerrig og spørre etter situasjoner du kan ta del i, sier Bjerke.

Bjerke er enig med Hauge som mener man må bruke tid på researchsamtalen og stille spørsmål som:

– Hva ville du gjort om ikke jeg hadde vært hos deg i morgen?, forklarer Hauge.

Hun poengterer at de fleste intervjuobjekter vil at alt skal være i den skjønneste orden når du kommer. Men at vi som radiojournalister ønsker å komme rett inn i kaoset, eller være med på å rydde. Som direkteporter vil man fange disse trivielle eller utradisjonelle situasjonene. En annen ting som er viktig å huske på er at man ønsker å ta del i prosesser. Er du med en barista, vil du være med å lage kaffen. Ikke komme når kaffen er ferdig lagd. Skal du intervju en bonde vil du bli med i fjøset og melke kyrene. Dette er viktig informasjon å gi til intervjuobjektet på forhånd. De tenker ikke over at du vil bli med på det. Det er også viktig situasjonen eller det du velger å bli med på har en hensikt til i rapporteringen. På en eller annen måte må du knytte det til selve målet med intervjuet.

Noen ganger har man ikke mulighet til å planlegge og forberede seg så godt. Er det en ulykke som skjer og du blir sendt ut for å rapportere, må du bruke den tiden du har tilgjengelig til å sette deg ordentlig inn i den informasjonen som finnes. Du kan ikke rapportere hvis ikke du har noe å si. Når du forbereder deg må du ifølge Hauge begynne å forberede deg på hvilke bilder som møter deg:

– Det er en feil som går igjen i nyhetsrapportering og det er mangelen på bilder, sier Hauge.

Hun mener vi må beskrive stemningen med bilder fra åstedet. Hun beskrev hvordan hun hadde løst en rapportering for Dagsnytt fra flommen i høst, hvor hun lagt vekt på å bruke et levende og billedlig språk. I ettertid fikk hun mye skryt, nettopp fordi hun hadde brukt språket til å fremme bildene fra stedet hun var. Det å bruke litt tid på å finne de gode beskrivelsene bør bli prioritert.

6.2 Møtet med intervjuobjektet

Et annet aspekt som er viktig for direkterapporteringen er kjemien du får med intervjuobjektet på intervjudagen. Her er det litt ulik praksis blant journalistene jeg intervjuet. Neby i P3 beskriver hvordan han gjerne vil vente med å hilse på intervjuobjektet:

– Det er mantraet til P3morgen. Vi vil at reaksjoner skal være ekte, derfor vil jeg ikke at intervjuobjektet eller jeg, har skaffet et for godt bilde av hverandre før vi går direkte, forklarer Neby.

Noe jeg også fikk bekreftet under direkterapporteringen av "Markus møter dyr". Bjerke derimot brukte godt tid på å hilse på intervjuobjektet, hun viste oppriktig nysgjerrighet og interesse helt fra starten av. Bjerke forteller at det skaper et godt grunnlag for direkterapportering:

– Jeg liker å skape trygghet og tillit med intervjuobjektet, det er viktig å huske på at dette er et stort øyeblikk for dem, sier Bjerke.

Dette er kanskje ekstra viktig hvis man har med et intervjuobjekt som er veldig spent og som syns det er litt skummelt. Også Hauge beskriver hvordan man kan håndtere nervøse intervjuobjekter:

– Da er det viktig å betrygge intervjuobjektet, ved å fortelle dem at det er din jobb at intervjuet skal gå bra, forklarer Hauge.

Bjerke og Neby er en kontrast til hverandre, men her er det også flere aspekter som bør bli vurdert. Neby har en annen agenda enn i de tradisjonelle direkterapporteringene til P1. Hans formål er å lage humor, noe vi kan le av, være en humorist. Han er ikke så avhengig av å ha intervjuobjektet med på laget. Da kan han bruke det som et ekte øyeblikk også. Når jeg spurte han om hvordan man lager humor, fortalte han dette:

– Jo kleinere det blir, jo gøyere er det. Og hvis du feiler, så er jo det også morsomt, sier Neby.

Dette beskriver hvordan rapporteringene hans har en annen tilnærming enn tradisjonelle rapporteringene. Neby forklarte dette med hvordan mange av hans innslag ikke hadde passet inn til en nyhetsrapportering i P1.

Neby jobber i P3, som har en helt annen målgruppe og programflate enn Bjerke som jobber i P1. To kanaler med helt ulik profil. Interessant er det også at Ørjan Bjørnstad i P4 heller ikke

er entusiastisk for lengre samtaler i forkant av et direkteintervju. Bjørnstad jobber med å intervju idrettshelter som i utgangspunktet har dårlig tid, så da er det naturligvis ikke så god tid til å prate i forkant. Til gjengjeld er de ofte medietrente og vant til å snakke ut på radio/TV. Som en trygghet fortalte Bjørnstad at det også er en norm i sportsmiljøet at man kun skal snakke om sport.

Helena Rønning i NRK Vestfold fortalte om hvordan hun pleier å ha en prat med intervjuobjektet i forkant, men at hun ikke forteller alt hun har planlagt:

– Jeg forteller ikke intervjuobjektet alle spørsmålene mine, det er fint at de ikke er forberedt på alt, sier Rønning.

Som eksempel trekker Rønning frem et intervju hvor intervjuobjektet skulle møte et medlem av kongefamilien:

– I forkant hadde vi snakket litt om hva vi skulle snakke om på direkten, men det jeg ikke fortalte var at jeg under direkteintervjuet hadde planlagt å spørre om han hadde jobbet med håndtrykket og om jeg kunne kjenne på det, beskriver Rønning.

Dette er et fint moment som kan skape en spontan og ekte reaksjon fra intervjuobjektet.

En grunnregel kan være å skape et godt forhold med intervjuobjektet før man skal på direkten. Det kan være viktig informasjon å hente ut fra dette, også for deg som journalist. Dere kan skape tillit til hverandre. Får dere en god tone kan du bruke intervjuobjektet inn i planleggingen av direkterapporteringen. Det kan gjøre det enklere å finne situasjoner å bygge intervjuet rundt. For dette krever planlegging og imøtegåelse fra både intervjuer og intervjuobjekt. Dette lar seg ikke gjøre om man ikke har hatt en samtale i forkant. Det kan også gi deg et bilde av hvordan intervjuobjektet kommer til å oppføre seg/prestere på direkten. Et inntrykk som kan fortelle deg mye om hvordan rapporteringen til slutt blir.

Under direkterapporteringen til Bjerke i Høgåsbakken, fikk jeg anledning til å intervju intervjuobjektet hennes. Jeg spurte hvordan hans opplevelse av intervjuet var. Han svarte dette:

– Jeg synes det var veldig fint, hun tok seg tid til å snakke med meg i forkant, noe jeg satte pris på. For mange år siden var jeg politiker og jeg skulle bli intervjuet på direkten. Når han kom bort til meg var vi direkte og det var før han hadde snakket med meg. Det gikk fint, men jeg synes det var litt ubehagelig, forklarer Gregersen.

Sitatet underbygger hvordan det for intervjuobjektet kan føles ubehagelig at informasjon blir utelatt, eller at de ikke er innforstått med hvordan intervjuet skal foregå. Dette er også nedfelt i Vær Varsom Plakaten punkt 3.3. hvor det står at "Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter" (Vær Varsom Plakaten [VVP], 2015)

Når vi snakker om hendelsesnyheter og ulykker, er det også flere etiske aspekter å ta hensyn til. I noen tilfeller er vi nødt til å vurdere intervjuobjektets tilstand. Også dette finner vi i V.V.P punkt 3.9. "Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre" (VVP, 2015)

Det er mange ulike typer direkterapporteringer man kan bli sendt ut på, og det er mange ulike roller man som journalist kan ta i disse rapporteringene. Slik jeg observerte, var Neby sin rolle i "Markus møter dyr" å være en humorist som skal skape latter og smil, mens Bjerke har en mer tradisjonell journalistisk rolle. Det er viktig at man som journalist tilrettelegger etter programprofilen, formålet og ikke minst, målgruppe.

6.3 Dramaturgi - må du ha en plan?

Var det en situasjon som kunne passe å bygge opp/eller bruke i intervjuet fra researchsamtalet? Innslaget med Hauge gir studentene et klart eksempel om å benytte APUS som en rettesnor når det kommer til oppbygningen av rapporteringen. Gjennom innslaget forteller Hauge med konkrete og praktiske eksempler hvordan man kan løse de ulike delene av rapporteringen. Hun legger spesielt vekt på at man i anslaget må fange lytteren. Hun oppfordrer studentene til å "bruke det de har":

– Du må finne lyd fra mennesker på stedet, folk som roper eller synger. Du må finne noe som fanger oss, det er her du skal få oss til å ville høre videre, forklarer Hauge.

Det kan være nyttig å ta med intervjuobjektet inn i denne prosessen, derfor bør man forklare hvorfor dette er bra for rapporteringen. Hvordan det også kan være en fordel for dem/arrangementet. Er du hos noen som produserer epler, er det leit hvis ikke vi står ute i eplehagen. Her kan vi høre eplet som rives av grenen. Vi kan lukte, smake, lage lyd som understreker smaksopplevelsen. Dette er svært effektfulle virkemidler som skaper gode bilder.

Det er mange måter å bygge opp en direkterapportering på. "Den omvendte pyramiden" brukes gjerne i faktaintervjuer. Du behandler de ulike spørsmålene saken reiser etter tur, de viktigste først, de mindre viktige etter hvert" (Handgaard 2008 s. 248). Denne modellen egner seg bra til direkterapporteringer siden det mest dramatiske blir fortalt helt i starten og vi får derfor en grunn til å følge med videre. Chantler og Stuart mener derimot at det er et annet aspekt man også bør vurdere "Another trick is not to give out too much information too soon. If you know that the cross to you will last two or three minutes, stagger your information so you have enough to fill that time" (Chantler, Stuart 2003 s. 147). Bjerke fortalte at hun ofte tar en kjapp gjennomgang med programleder før hun går direkte, nettopp for å se til at den estimerte tiden samstemmer med det hun har planlagt. Jeg mener også at man kan stille spørsmål ved om man trenger å følge en konkret oppskrift for å få til en god direkterapportering.

I intervjuet med Linda Eide snakket vi også om dramaturgi, hun mente at direkterapporteringen ikke nødvendigvis trenger å ha en klar oppskrift på oppbygningen, men at selve poenget med at du er direkte, er til stede:

– Det er det spontane som er viktig. Hvis ikke det er et poeng at man er direkte, så kan man jo heller lage en reportasje, sier Eide.

Derfor trenger ikke alt å være planlagt, men så er det vanskelig å takle alle aspektene ved direkterapporteringen når man skal gjøre dette første gang. Da er det greit å ha noen retningslinjer på hvordan det kan gjøres. Hauge bruker selv APUS som en rettesnor, men forteller at med lang erfaring vet man hva man ser etter for å bygge opp rapporteringen. At man tilegner seg kunnskap som forteller deg raskt hvilke momenter som funker og hvordan man skal bruke dem:

– Jeg vet hva jeg ser etter, jeg ser etter folk, hvordan de går kledd, hva som skjer på stedet, hvordan været er, former, farger og hva som er der, alt dette søker jeg svar på med en gang jeg kommer frem, beskriver Hauge.

Alle disse momentene bygger man inn i rapporteringen og skaper den historien eller bildene man ønsker.

6.4 Teknikk – bli trygg

I følge Bjerke bør man være på plass til en direkterapportering minst 15 minutter før:

– Da har du tid til å snakke med intervjuobjektet, finne situasjoner som passer og du har tid til å sjekke dekningen de stedene du tenker å være, forteller Bjerke.

Hun forteller videre at reportere i dag bruker en app til direkterapporteringen som heter, *ReportIt*. Den kan være ustabil enkelte steder, derfor er det helt essensielt at man raskt får sjekket dekningen. Er dekningen dårlig, ikke eksisterende eller ustabil forteller hun at man kun er to tastetrykk unna en *live on tape*. En "live on tape" avvikles på samme måte som en direkterapportering. Forskjellen er at du må sette deg selv i gang. Du har ikke en programleder på øret som forteller deg at det er "10 sekunder til du er på". Av egen erfaring kan utfordringen i en live on tape ligge i å ha energi og engasjement fra starten av. *Direktenerven*, kan forsvinne.

Bjerke beskriver hvordan man raskt kan sende den over til redaksjonen:

– Etter at du har gjort opptaket kan man gå, løpe eller kjøre til et sted med dekning og sende over innslaget til redaksjonen, sier Bjerke.

Bjerke beskriver også hvordan man kan bruke live on tape til å bidra med stoff og innhold til andre deler av redaksjonen:

– Noen ganger har intervjuobjektet annen interessant informasjon, men som ikke passer inn i direkterapporteringen. Da kan man ta dette opp i en live on tape og sende det over til bulletin for eksempel, forklarer Bjerke.

Da Neby var på direkten brukte han det gamle HF-settet til NRK. Dette gir ofte bedre lyd enn Report It, men kan ha begrensninger på hvor den kan sende fra. Ute i distriktene er disse begrensningene store. Det er en svært krevende jobb om signalene er dårlig og du får deg selv i øret på retur. "Without clean feed, a reporter on a satellite link hears their own voice a second or two after they have spoken. The delay is caused by the time it takes for the signal to reach the satellite and return to earth" (Hudson, Rowlands 2012 s. 241). Flere jeg intervjuet i NRK Vestfold la også stor vekt på at teknikktraining er viktig for nybegynnere:

– Man bør være trygg på teknikken, så ikke det også blir et stressende moment når man skal på direkten for første gang, forklarer Schau.

Både Report It og HF er enkle å bruke, det er derfor lite trening som skal til for å skape den tryggheten til utstyret man trenger. Hvis man opplever tekniske problemer må man kunne håndtere dette samtidig som man tar seg av intervjuobjektet. Bjerke viste god erfaring med dette da jeg var med henne ut på direkterapportering. Hun fikk beskjed på øret om at de

var blitt brutt og at programlederen hadde satt i gang en sang. Bjerke tok raskt kontroll over situasjonen. Forklarte hva som hadde hendt til intervjuobjektet og gikk rett over i en live on tape:

– Hvis man raskt kommer seg videre, kan man rekke å ta et nytt intervju, slik at man får det med i sendingen, sier Bjerke.

Bjerke fikk noen forvarsler på at dekningen var dårlig, så hun kunne valgt en live on tape.

– Noen ganger må man bare håpe på det beste. Enten så går det bra, eller så ordner det seg, betrygger Bjerke.

6.5 Kildetyper – vi er alle forskjellige

Noen kildetyper vet akkurat hva du er på jakt etter, har energien, formidlingsevnen og et godt, konkret språk. De vil, og kan svare. Andre tar lange omveier før de kommer frem til poenget. Men man har også kildetyper som tar ting for gitt. Som glemmer at lytterne ikke har samme bakgrunn som dem selv og bruker vanskelige ord og uttrykk. Andre kommer med to fulle A4 ark med ting de har tenkt til å si og er så nervøse at svetten renner. Her forteller Bjerke at det er viktig å fortelle intervjuobjektet at de har plukket ut dem fordi de kan mye om temaet:

– Så forteller jeg dem at de ikke trenger arkene, fordi - dette kan du jo!, poengterer Bjerke.

Andre kildetyper vil gjerne ha med hele historien, fra A til Å. Disse personene forstår ikke tidsbegrensningen til direkterapporteringen.

Eivind Molde i NRK intervjuer mange eksperter innenfor klima og miljø, han beskriver hvordan han alltid informerer intervjuobjektet om direkteformatets begrensninger:

– Jeg forteller at du må fatte deg i korthet og at du må bruke et forståelig og konkret språk. Så forteller jeg at vi har tre til fire minutters innslag, beskriver Molde.

Det er ofte vi journalister blir sendt ut for å intervjuere politikere og andre medietrente mennesker. Disse kan være krevende og har ofte en egen agenda for intervjuet. "Medietrente personer med forberedte budskap kan overse spørsmålene dine" (Handgaard 2008 s. 213). Dette advarer også politikkjournalist Fredrik Lauritzen i NRK om. Han har god erfaring med disse kildetyperne:

– Mange velger å begynne svaret med, det som er viktig nå er..., forklarer Lauritzen.

Dette støtter Handgaard (2008) "Jo mer informasjon vi legger inn i et spørsmål, desto lettere er det for en rutinert intervjuperson å finne noe å henge seg opp i, som vedkommende kan kommentere, for så å gå videre i ønsket retning" (Handgaard 2008 s. 56). Lauritzen påpeker at hvis noe sånt skjer eller at intervjuobjektet ditt ikke svarer på spørsmålet, kan man si dette:

– Jeg opplever ikke at du svarer på spørsmålet mitt, det jeg spurte om var ..., sier han.

Det kan også være krevende hvis intervjuobjektet ditt har et vanskelig ordforråd. De er vant til å snakke med andre i fagmiljøet og benytter seg av vanskelige fagterminologier. Også her det viktig å informere intervjuobjektet om begrensningene dette medfører. Økonomijournalist Sindre Heyerdahl mener at man må stille enkle spørsmål, for å få konkrete og forståelige svar: "

– Hvis spørsmålet ditt inneholder fagterminologier, vil intervjuobjektet svare med samme tone, forklarer Heyerdahl.

Han beskriver hvordan man som økonomijournalist kan ha som mål å ikke nevne et eneste tall i direkterapporteringene.

– Hvis rapporteringen din inneholder mange tall, kan lytteren falle av. Det er bedre å koble tall og annen tung informasjon opp mot eksempler som lytterne kan kjenne seg igjen. Som gir konkrete bilder på konsekvensene eller handlingen, forteller han.

Hauge snakker om hvordan hun har opplevd journalister klage over hvor håpløse intervjuobjektet deres var. Dette mener hun er urimelig:

– Det er din jobb som journalist å få menneskene til å snakke, tilrettelegge intervjuene for deretter og få intervjuobjektet til å skinne, forteller Hauge.

Dette støtter Handgaard (2008) "Svar er som regel et resultat av de spørsmål som blir stilt. Som du roper i skogen, får du svar, heter det. Det ligger mye visdom i ordtaket" (2008 s. 22). Det er viktig å være bevisst på hvem du snakker til og tilrettelegge intervjuene deretter. Være klar over hvordan du stiller spørsmålene og at du har et mål som du hele tiden jobber mot. Vet du ikke hvor du vil med intervjuet, vil det også flyte.

Jeg tror de fleste journalister har opplevd å høre gjennom et intervju for deretter å slå seg i hodet, fordi spørsmålene var så dårlige. I stedet for å glemme det og jobbe videre, bør man sette seg ned og finne ut hvordan man kunne løst intervjuet bedre. Som Østlyngen og Øvrebø

skriver i sin bok, "journalisten sitter på skolebenken hele sitt liv og blir aldri utlært" (Østlyngen, Øvrebø 1999 s. 23)

6.6 Etikk, den journalistiske ryggrad?

Hallvard Sandberg forteller hvordan han fikk seg en lærepeng som ung direktereporter. Han var ute for å rapportere og hadde fått et spørsmål som han ikke visste svaret på. Da hadde han sagt at han ikke visste. Når han kom tilbake fikk han streng beskjed, om at man aldri svarer "jeg vet ikke" på direkten. Han beskriver hvordan man kan svare på et spørsmål uten å svare på det programlederen faktisk spør om:

– Du skal ikke lyve, men man kan forklare andre ting som man ser eller annen informasjon som kan knyttes til spørsmålet, forteller Sandberg.

Alle er ikke enige i dette. Barnas og White skriver om tidligere ABC-korrespondent, Morton Dean, som mener man må tørre å si "jeg vet ikke" på direkten. Han ble spurt om han var ukomfortabel i hans direkterapportering under Golfkrigen. Dean svarte bare i den grad at han hadde utviklet en dårlig vane. "I think there`s a terrible temptation to be glib, and just talk nonstop and maybe not saying anything. You must have the courage to say I don`t know, and some people think that`s a sin [...]" (Barnas, White 2013 s.221). Dette er interessante motforestillinger. Skal man ha motet til å si "jeg vet ikke" eller skal man fortelle om andre momenter som er nært knyttet til spørsmålet og historien. Slik Sandberg snakker om, eller ikke? Sandberg beskriver hvordan han mener det ikke er etisk utfordrende:

– Er det etisk feil? Nei, du omgår sannheten litt, du gir ikke et konkret svar til spørsmålet, men du lyver ikke, forklarer han.

Dean forteller at ved noen anledninger har han sagt nei til å rapportere direkte fordi han ikke har hatt noe informasjon å formidle. "When your mind is not working that quickly, and you have to feel secure enough to say "i`m not sure about that" or "I have to think about that" (Barnas, White 2013 s.221). Det er et stort ansvar å skulle rapportere direkte fra store nyheter, du må være sikker på at informasjonen du gir er riktig. "When thinking is reduced, the chance of inaccuracy is increased" (Barans, White 2013 s. 226). Like viktig er det at vi stoler på informasjonen reporteren gir. Men så blir spørsmålet, hadde vi satt pris på å høre en journalist si at "det har jeg ikke klart å finne ut av" eller "det vet jeg ikke"? Fremfor et flytende svar som ikke svarer på spørsmålet? Et viktig poeng kan være hvor fersk nyheten er. Om det akkurat har skjedd kan en hevde at vi som lytter har mer forståelse for at det er lite informasjon å hente ut fra situasjonen. Vi er nysgjerrige og verdsetter at noen er våres øyne og

ørene på stedet. Etter hvert som klokken går får vi forventninger til at saken skal utvikle seg og at vi kan hente mer informasjon fra journalistens rapporteringer. Her tror jeg det vil være ulik praksis ved de ulike mediehusene. Et alternativ kan være å bli informert om hvilke spørsmål verten i studio kommer til å stille, for deretter å be dem fjerne de spørsmålene som man ikke har svaret på.

Som direkteporter er det mange etiske aspekter vi må forholde oss til. Det er umulig å ha den totale kontrollen fordi en del av denne kontrollen ligger hos intervjuobjektet. Du vet aldri hva de kan finne på å si, det er derfor viktig å vite hvordan du skal reagere om det kan komme verbale angrep på mennesker som ikke er tilstede i situasjonen. Elisabeth Tøtte Hansen i NRK beskriver hvordan man er nødt til å bryte inn hvis kilden din utsetter andre for sterke beskyldninger:

– Skjer dette kan du bryte inn å si, vedkommens navn, er ikke tilstede, så denne debatten får vi ta en annen gang, forteller hun.

Hansen er opptatt av hvordan man som journalist må være oppmerksom og reagere når slikt skjer:

– I verste fall så kan saken havne hos Pressens Faglig Utvalg, forklarer Hansen.

V.V.P punkt 4.14 og 4.15 beskriver også hvordan vi må tilrettelegge for samtidig imøtegåelse og at den angrepne må få tilgang til tilsvaret.

4.14. De som utsettes for sterke beskyldninger skal så vidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger. Debatt, kritikk og nyhetsformidling må ikke hindres ved at parter ikke er villig til å uttale seg eller medvirke til debatt. (VVP, 2015)

4.15. De som er blitt utsatt for angrep skal snarest mulig få adgang til tilsvaret, med mindre angrep og kritikk inngår som ledd i en løpende meningsutveksling. Ha som krav at tilsvaret er av rimelig omfang, holder seg til saken og har en anstendig form. Tilsvaret kan nektes dersom den berørte part, uten saklig grunn, har avvist tilbud om samtidig imøtegåelse i samme spørsmål. Tilsvaret og debattinnlegg skal ikke utstyres med redaksjonell, polemisk replikk. (VVP, 2015)

6.7 Personlighet - tørre å gjøre feil

De fleste jeg intervjuet la vekt på at man som direkteporter må ha en avslappet holdning til det spontane ved sjangeren. Du kan si eller gjøre feil, kunsten er å ikke bli satt ut av slike feiltrinn. Om det er tydelig at det skjer en feil, bør man si det og ta oss lyttere med på det. Lyttere har forståelse for at feil kan skje, det blir først ubehagelig om situasjonen setter journalisten helt ut og at vedkommende ikke mestrer det som skjer. Flere jeg intervjuet i NRK Vestfold nevnte dette:

– Ikke vær redd for å drite deg ut, forklarer Linn Udnes.

Hun la spesielt vekt på dette når hun ble spurt om hva hun ville at noen skulle sagt til henne før hun skulle ut på sin første direkterapportering.

– Jeg fikk en vanskelig direkterapportering, jeg skulle ut alene og beskrive miljøet jeg var i. Det er jo noe som er utfordrende for en erfaren reporter også, forteller Udnes.

Hvis man ikke er så redd for å drite seg ut, så stoler man også mer på seg selv. Vittus (2001) snakker om hvordan lyttere sterke opplever øyeblikket hvis reporteren tør å snakke fra hjertet. "Det væsentlige i reportage er at formidle "hvad der sker". Hvis det kan gøres direkte og fra hjertet, så føler lytterne eller seerne, at de oplever virkeligheden i præcis samme sekund, som den udspiller sig" (Vittus 2001 s. 34).

Bjørnstad la vekt på hvordan man må tørre å ta plass under sportsarrangementer:

– Det er mange journalister på stedet og ofte får du utdelt en egen plass. Når intervjuobjektet da står hos deg, er de din i de kommende minuttene, forteller Bjørnstad.

Han la også vekt på dette når han snakket om pressekonferanser.

– Du må tørre å stille spørsmål, rekke opp hånda og spørre. Ingen gjør det for deg, sier Bjørnstad.

Hauge beskriver hvordan man kan høre på direkterapporteringer fra dyktige journalister, men at det er like viktig å finne sin egen stemme. Hun poengterer at man kan hente inspirasjon, men ikke glemme å utvikle sin egen personlighet som direkteporter. Hudson og Rowlands (2012) snakker om hvordan mange retningslinjer kan ødelegge reporterens naturlige utvikling og engasjement samt hvordan det kan føre til at reporteren blir stiv og unaturlig. For når det kommer til stykke er det viktigst å ha det gøy. "[...] go out there and have fun, because if your enjoying the story, if you're really into it, the viewer will pick up on it" (Hudson, Rowland 2012 s. 242). Eller i dette tilfellet lytteren. Poenget er uansett viktig, å nyte opplevelsen og adrenalinkicket. Et smil kan også høres.

I enkelte journaliststillinger er det nettopp personligheten de er ute etter. Jobben til Neby som utegående reporter i P3morgen, krever en trygg og unik personlighet. Det er kanskje ikke så rart, for Neby har gjort flere "helsprø" ting på direkten. Blant annet har han gitt Trine Skei Grande massasje kun iført morgenkåpe:

– Som tidligere reporter i P3morgen Line Evsåshagen sa til meg før jeg skulle begynne i jobben. Du har fått jobben fordi de liker deg og *din* personlighet, forklarer Neby.

Det bør derfor være et mål under studietiden å oppfordre studentene til å finne sin trygghet i utførelse og karisma.

6.8 Språket - det verbale kamera

Språket er vårt viktigste verktøy som radiojournalister. Det forteller også mye om oss som personer. Hvor gamle vi er, om vi er mann eller kvinne, om vi er glade, slitne, engasjert, sløve eller energiske. Men viktigste av alt er hvordan vi som radiojournalister kan bruke et språk som fremmer radioens særegenheter, som et billedskapende medium. Kunnskap om språket og hvordan vi bruker det på best mulig måte er derfor et naturlig ledd i en god direkterapportering. Linda Eide beskriver hvordan man må unngå *paraplybetegnelser*. Paraplybetegnelser omtaler hun slik:

"Det er bildetomme utsagn, det betyr at du fjerner det menneskelige i språket. Du må derfor bruke et språk som beskriver detaljer, er konkret og tydelig, forklarer Eide.

Vittus sakker også om hvordan man skal bruke språket. Han beskriver det gjennom forkortelsen K.Y.S "sprog skal være Konkret, Ypperligt og Sanseligt" (Vittus 2001 s.102). Til norsk kan vi oversette dette til K.I.S, Konkret, Inspirerende og Sanselig. På samme måte som Eide er Vittus opptatt av hvordan man kan vekke mottakerens fantasi og minner. Eide la stor vekt på hvordan språket må være konkret. Det du formidler skal forstås med det samme, fordi det også forsvinner med det samme. Klarer du å vekke sansene til lytteren har du også skapt en visuell rapportering for lytteren. Eide kom med et godt eksempel på dette:

– Vi journalister bruker mye ordet nedbør. Men hva er nedbør for folk? Vi bør heller bruke ord som hagel, regn, sludd. Eller beskrive at det striregner, eller her jeg står nå så regner det så mye at jeg ikke ser hånden min foran meg. Dette er eksempler som skaper bilder hos lytteren, nedbør er bare en av mange samlebetegnelser som journalister bør unngå, forteller Eide.

Vittus viser til en oppskrift på hvordan man kan bli god til å skape bilder: "Kamera- avstanden - kamerabevægelser - billedovergange" (Vittus 2001 s.105). Han beskriver at jo tettere den språklige kameraavstanden er på detaljen, jo større opplevelse er det for lytteren. Jo mer verbalt fokus man gir til en gjenstand vil det for lytteren oppleves som et nærbilde. Totalbildet kan romme et helt landskap eller en storby. Disse beskrivelsene har ikke et spesielt fokus. Chantler og Stewart (2003) sammenlikner, som Vittus (2001), språket med et kamera: "Think of the scene like the start of a Hitchcock movie. Very often, the Master og Suspense moved the camera from a town, to a street, to a house, to a window, to a person. In a similar way, you can bring action to life by slowly zooming in on the action" (Chantler, Stewart 2003 s. 146).

Veldig mange av de bildene vi skaper kommer fra hvilke ord vi velger å bruke. Det er en krevende oppgave. For ett ord kan ødelegge for lytterens indre film. Hedemann (2006) beskriver det slik. "Det kan skape farger og perspektiv på et tiendedels sekund, angi kameravinkelen og bildeutsnittet. Forutsetningen er at vi er oppmerksomme på at vi må bruke språket som kamera, benytte oss av dets bildekapende sider og avstå fra å benytte oss av bildefattig og bildetomtspråk" (2006 s. 31). I dagligtalen er vi ikke vant til å snakke i bilde og om man er utdannet har man også lært seg det bildetomme, akademisk språkbruk. "Et slikt språk er velegnet til å holde ting på avstand, slik at selv de vanskeligste ting blir håndterbare" (Hedemann 2006 s.31). Eide kommer med et eksempel på denne type språkbruk:

– Politiet snakker om at det ble løsnet skudd på Grønland, når det som faktisk skjedde var at en politibetjent skøyt mot en dame på høylyse dagen, beskriver hun.

Det rører mer i oss å høre at noen skjøt mot en dame, enn at det ble løsnet skudd. Det er vår oppgave å oversette språket til det vi har nære assosiasjoner med.

Hedemann (2006) beskriver hvordan man kan dra assosiasjoner med denne type språkbruk til barnespråk og arbeiderspråk. Som radiojournalist har vi én oppgave - å formidle på en forståelig, engasjerende og billedskapende måte som appellerer til alle deler av befolkningen. "Et bildetett språk er altså et språk som inneholder mange konkrete bilder. Et bildetomt språk er et språk som ikke inneholder noen konkrete bilder" (Hedemann 2006 s. 33). Så må man heller ikke undervurdere stemmens betydning til å skape bilder. "Stemmebruken gir oss også klare sosiale signaler. Om stemmen er nølende, rask, guttural, knirkete, varm, eller preget av mye smatt og host - altså forskjellig stemmebruk - gir oss svært forskjellige, og tydelige, bilder av den sosiale posisjonen til den som snakker" (Hedemann 2006s.36) Men stemmen er også avgjørende for om vi kan skape tillit og troverdighet til journalisten. Er man mye nølende og bruker unaturlig lang tid på å formidle et budskap kan man ødelegge for selve budskapet.

Hauge beskriver derfor hvordan man kan bli en dyktig direkteporter som fremmer de gode filmene:

– Øv deg hver dag, beskriv hverdagslige ting for deg selv. Selv de tingene som er kjedelige, prøv å beskrive hva du gjør, hva andre gjør, hvordan det lukter. Så er det mye trening i å lytte på rapporteringene sine, der hører du alle feilene dine. Tro meg, konkluderer Hauge.

Hun forteller hvordan man også kan få med seg intervjuobjektet til å beskrive. Her viser hun til en rapportering hun selv hadde vært ute på. Her får hun ei jente på 12 år til å beskrive sin egen kiosk. Det blir nært, ekte og det rører noe i oss. Som journalist kan du hjelpe og beskrive ved å stille relevante spørsmål.

6.9 Lyd

Klarer man å ha et godt billedrikt språk som er forankret i lydene, har man utnyttet sjangerens potensial. Lyden kan være en kulisse for fortellingen eller lydbildene kan selv være fortellingen. Vittus (2001) beskriver dette gjennom "kulisselyd og fortællelyd" (Vittus 2001 s. 86). Han beskriver kulisselyd som en fascinerende lyd, som skaper bilder, men at lyden i seg selv ikke forteller noe. Det er bare en lyd som fastsetter scenen. Selv om ikke lyden kan leve alene, kan den ha flere fordeler for direkterapporteringen. Dette forteller Bjørnstad betydningen av for sportsintervjuet:

– Det er fint å ha publikum, høytalerlyd og andre lyder fra stedet i bakgrunnen av et intervju. Det setter stemningen, forteller Bjørnstad.

Dette gjelder også andre intervjuer eller rapporteringer. At lytteren kan få følelsen av å være til stede, den dokumentariske autoritet som jeg tidligere har snakket om. Den er en av direkterapporteringens styrker som blir forankret med kulisselyd. Fortellerlyd beskriver Vittus (2001) som en lyd av hvor det skjer noe og hvor man kan høre hva som skjer. "Det er de fortællende lydbilleder, der fungerer i sig selv" (Vittus 2001 s. 89). Dette kan være situasjoner og ting som skjer. Fortellerlyden kan stå alene fordi den skaper fremdrift. I et eksempel fra Hauge henger hun på en fotballtrener på Norway cup. Han skriker og gir tilbakemeldinger til spillerne på banen. Han snakker i ett sett. Vi henger på og energien hans er til å ta og føle på:

– Man må skjerpe alle sansene for å finne slike situasjoner som kan bygge opp rapporteringen din, forteller hun.

6.10 Hvordan får man til en direkterapportering?

Det er mange ting som skal stemme når man skal rapportere direkte, og det er mange ting man burde kunne. Det viktigste er likevel tryggheten og selvtilliten du tar med deg inn i rapporteringen. Trygghet til å takle nerven og selvtilliten til å takle presset.

Med utgangspunkt i disse sitatene og funnene gjennom hele prosessen, hører vi i episoden at oppsummeringen blir gjort i form av en rap med beat boxing. Dette er et bevisst grep for at lytterne skal spisse ørene og kanskje ha lyst til å høre det igjen.

Oppsummeringsdikt om direkterapportering:

*"I rapportering vil vi ha energi og smil
Men, husk å sjekke dekningen med din mobil
Beskrivelser, opplevelser og situasjoner
Da gir du gode assosiasjoner
Så må du dele opplevelsen med oss
For hvordan lukter det egentlig i Moss?*

*Du må beskrive smaken, lukten og bruke øyet
Da skal du se at det blir løye
Når du planlegger og før du skal gå direkte,
Bruk APUS og hold det ekte.*

*Men ikke vær redd for å bruke litt regi
Få folk til å synge/rope/spille - ha en strategi
Vær nysgjerrig og la intervjuobjektet skinne
Husk at lytteren er den blin(d)e.*

*Hvis du trenger, kan du skrive ned noen stikkord
men husk at den kun er en rettesnor
Det er din oppgave at alle skal forstå
Så husk å vær konkret og frempå.*

*Til slutt må du huske å være troverdig
For det er kun da, du er en lytter verdig."*

Vittus (2001) har samlet noen spørsmål som kan være viktige inn i valgene man tar. "Hvad er grundtemaet. Hvad skal beskrives af scenen. Hvem af aktørene skal omtales. Hvilke oplevelser (inklusive dine egne) skal fortælles. Hvordan sluttes af med grundtemaet (konklusjon)" (Vittus 2001 s.34). Gjennom denne teoridelen ønsket jeg å konkretisere innholdet i episoden, jeg ville samle all kunnskap jeg har tilegnet meg i denne prosessen i et dokument. Derfor har jeg laget en forenklet guide som jeg har valgt å kalle direkterapporteringens ABC, du finner den på neste side.

I vedlegg 2 kan du finne figuren i A4 størrelse. Denne viser i korte trekk hvordan man kan arbeide rundt en direkterapportering. Den er ingen fasit, men et verktøy man kan bruke for å forstå direkterapporteringens arbeidsmetoder. De ulike bokstavene har ulike oppgaver og utfordringer. Slik bidrar den til å skape de riktige refleksjonene. Jeg tror mye av den viktigste kunnskapen ligger i den erfaringen man tilegner seg selv. Likevel trenger man noen verktøy og hjelpemidler på vei til få den erfaringen. I en forenklet versjon er denne modellen en fin guide når de kommer ut i arbeidslivet og blir bedt om å gjennomføre en direkterapportering.

7 Konklusjon

I direkterapportering får man kort tid til å ta nødvendige og avgjørende valg. God beslutningsevne og et øre til å ta radiovennlige valg er helt fundamentalt. Man må raskt finne en dramaturgi som kan fungere og man har kort tid på å skape tillit med intervjuobjektet. Når alt kommer til alt, finnes det kun én sjanse i direkterapporteringen. Det krever kunnskap, mot og erfaring.

Sammenliknet med reportasjearbeid er det mye som tyder på at direkterapportering krever andre valg, andre refleksjoner og en annen planlegging i de ulike delene av arbeidsprosessen. Det som skiller seg mest ut, er nok formidlingen. Her har direkterapporteringen større "begrensninger". Det er fordi man ikke har mulighet til å redigere bort flauter - det blir kringkastet her og nå. Samtidig kan man si at det er i disse begrensningene direkterapporteringens styrker også ligger. Det spontane, ekte, dokumentariske og ikke minst øyeblikket. Øyeblikket og nerven som springer ut fra at man ikke kan plukke på, eller redigere i den. I alle disse delene av direkterapporteringen stiller det også høye krav til journalisten. Det stilles høyere krav til en tilpasset dramaturgi, intervjuteknikk, språk og at man evner å beherske uforutsette hendelser. I disse kravene ligger det en høy prestasjon. Det er ikke uten grunn at journalisten føler seg "avkledd". Øyeblikket er sårbart, men det er også derfor mestringsfølelsen er så sterk, hvis man lykkes. Det er nok også på grunn av denne høye prestasjonen at journalister er avhengig av å rapportere jevnlig for å føle at de behersker sjangeren godt.

En vellykket direkterapportering starter med et godt forarbeid og research. Som Vittus (2001) beskriver er det flere spørsmål man bør stille seg før man skal rapportere. "Hvad er grundtemaet. Hvad skal beskrives af scenen. Hvem af aktørene skal omtales. Hvilke oplevelser (inklusive dine egne) skal fortælles. Hvordan sluttes af med grundtemaet (konklusjon)" (Vittus 2001 s.34). Oppsummert beskriver dette de viktigste valgene. Det direkterapporteringens ABC og "Du er på om 10 sekunder" derimot gjør, er å beskrive hvordan disse valgene *kan* tas.

Selv om jeg innledningsvis påstår at det er lite litteratur om direkterapporteringen, forstår jeg nå at det i større grad handler om hvordan man velger å forstå den litteraturen som allerede finnes. Alle lærebøkene om journalistikk kan fint brukes til å utvikle sine direkterapporteringsevner. Nettopp fordi alle sjangerne i journalistikk bygger på en del felles

grunnprinsipper, eller arbeidsmetoder. Det som derimot er krevende for en uerfaren direktereporter, er å forstå hvordan man kan se denne kunnskapen i lys av direkterapporteringen. Vittus (2001) beskriver grundig flere aspekter ved sjangeren. Av den litteraturen jeg har benyttet meg av, er det denne boken som er mest veiledende på feltet. Likevel er den kun tekstbasert. Det denne masterproduksjonen bidrar med, er å gjøre kunnskap om direkterapportering tilgjengelig i et format som de selv skal lære om. Som en *lærebok på øret* kan den lyttes til hvor som helst og når som helst. Derfor er en produksjon som "Du er på om 10 sekunder" med på å møte studentene i deres teknologiske hverdag.

Gjennom denne masterproduksjonen har jeg også funnet ut at det er noen uenigheter på deler av arbeidsmetodene. Dette finner vi i planleggingsfasen og måten de møter intervjuobjektene på. Noe av forklaring kan man finne ved å se på sjangeren og hvilke programformat rapporteringen blir sendt i. Mens en annen forklaring kan man finne ved å se på journalistenes personlighet. Noen er avhengig av å ha en gjennomgang av hele rapporteringen med intervjuobjektet før avvikling, mens andre trives best med det uvisse og spontane. De er komfortable med at ikke alle rammene er satt før man går på lufta. Det er en situasjon som får både intervjuer og intervjuobjekt til å kjenne på spenningen. Det stemmer derfor godt det Handgaard (2008) skriver, "Direkteintervjuer har som oftest en egen nerve. Presset ved å gå direkte får både intervjuer og intervjuperson til å skjerpe seg" (Handgaard 2008, s.213). Men så er det nettopp dette presset, eller nerven om du vil, som gjør at man som uerfaren direktereporter blir nervøs for denne sjangeren. Slik var det i hvert fall for meg. Likevel så grubler jeg over om jeg har misforstått nerven. Har jeg i alle disse årene trodd at den var en reaksjon på lite kunnskap om sjangeren? Og ikke en naturlig reaksjon på den pressa situasjonen?

Etter å ha intervjuet mange dyktige direktereportere, forstår jeg at det å være en god direktereporter handler like mye om og aldri miste nerven. At det å være en god direktereporter handler om å stå støtt når det stormer rundt deg, finne ordene om det som foregår og ikke minst tørre å fortelle om din opplevelse med dine velvalgte ord. Nerven er der for å hjelpe deg, for at du skal kunne formidle ekte reaksjoner. Det handler om å lære og utnytte den. Følelsen av en vellykket rapportering er befriende. Det er ingen lærebok som forklarer hvordan man håndterer *direktenerven*, eller at den er like vanlig og føles like sterkt hos en erfaren som en uerfaren reporter. Forskjellen er at man med erfaring lærer seg å takle den på en annen måte. Det er mye som tyder på at nettopp nerven er drivkraften hos flere erfarne direktereportere. Som Sandberg fortalte i intervjuet:

– Nerven er alltid med meg, Sandberg.

Et interessant spørsmål er om "Du er på om 10 sekunder" svarer til de spørsmålene studentene har tilknyttet direkterapportering? Jeg har forsøkt å samle kunnskap om en sjanger det finnes lite litteratur om. Uavhengig av mengde litteratur som finnes og saken man skal dekke, er man også nødt til å gjøre avgrensninger for et prosjekt som dette. De valgene som er tatt er bygget på egen erfaring, litteratur og samtaler med andre journalister. Jeg mener derfor episoden danner et godt grunnlag. Likevel er det enkelte tematikker episoden ikke går i dybden av og episoden har et begrenset kildeutvalg. Dette er også fordi Lærebok på øret til slutt skal bli ti episoder. Det er derfor enkelte ting jeg ikke har tatt med, som kommer i de andre episodene. Det som har vært fint med den teoretiske delen av masteroppgaven er at jeg her har kunnet fordype meg i funnene, og se dem i lys av litteraturen. Jeg har definert direkterapportering, "En direkte formidling av noe som skjer her og nå, utenfor studio". Jeg har beskrevet hvordan man kan utnytte sjangerens muligheter og begrensninger. Drøftet funnene mine opp mot tidligere forskning/litteratur. Jeg har hørt andre journalisters meninger på gode og dårlige rapporter. Og som alle andre praktiske og kreative yrker er variablene store, mens enkelte ting er det entydig enighet om. Blant annet om å gi det spontane og ekte stor plass. Jeg har prøvd å gi lytterne av episoden noe å lene seg på. Gi dem noen grunnleggende journalistiske verktøy sett i lys av direkterapporteringen. Direkterapporteringens ABC er derfor et forsøk på å sammenfatte tidligere forskning og mine funn inn i en konkret guide. Her finner vi kun overflaten av hva en direkterapportering bør inneholde, noe man må ta i betraktning. Formålet er likevel å sette i gang de riktige refleksjonene og tankene for valgene de må ta i alle delene av prosessen.

I fremtiden håper jeg det er forfattet en bok som går i dybden av de ulike rapporteringene. Som vi kan se i kapittel to er det ulike refleksjoner og valg man skal ta til ulike typer rapporter. Det er stor forskjell på en magasinrapportering og en hendelsesrapportering. Både med tanke på hvordan den skal bygges opp, men også hvordan man som reporter skal fremføre rapporteringen. Jeg håper denne produksjonen kan inspirere andre til å bidra med mer kunnskap om direkterapportering.

8 Litteraturliste og vedlegg

- Allan, S. (2013): *Citizen Witnessing. Key concepts in journalism*. Cambridge: Polity Press
- Barnas, F., White, T. (2013): *Broadcast News. Writing, Reporting and Producing*. UK: Focal Press
- Bjerg, L. (2015): *Som man spørger. Det journalistiske interview*. (2. Utg.) Fredriksberg: Specialtrykkeriet Viborg A/S
- Boyd, A. (2001): *Broadcast Journalism. Techniques of radio and television news*. (5. Utg.) Oxford: Reed Educational and Professional Publishing Ltd.
- Brurås, s. (2014): *Etikk for journalister*. (5. Utg.) Bergen: Fagbokforlaget
- Chantler, P. & Stewart, P. (2003): *Basic Radio Journalism*. Oxford: Focal press
- Colbjørnsen, H., Jørgensen, K. & Melhus, K. (1987): *Radioarbeid. Programproduksjon og radiojournalistikk* (2.utg.). Oslo: NKS-forlaget.
- Crisell, A. (1994): *Understanding radio*. Oxon: Routledge
- Dubber, A. (2013): *Radio in the digital age*. Cambridge: Polity Press
- Eide, L. & Nyre, L (2004).: *Radioradio. Lyd i journalistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Fagerjord, A. (2008): *Web-medier. Introduksjon til sjangre og uttrykksformer på nettet*. (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget AS
- Fekjor, S. B. (2013): *Hvordan bli en lykkelig masterstudent. Masteroppgavehåndbok*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Fonn, B. K. (2015): *50 år med journalistutdanning. En historie om akademiseringen av et yrkesfag*. Oslo: Cappelen Damm
- Gentikow, B. (2005): *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. Kristiansand: IJ-forlaget AS
- Handgaard, B. (2008): *Intervjuteknikk for journalister*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Handgaard, B., Simonsen, A.H, Steensen, S. (2013): *Journalistikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Hasle, K. J., Østby, H. (2003): *Norsk kringkastingshistorie*. Gjøvik: Det Norske Samlaget
- Hedemann, B. (2006): *Hør og se. En håndbok i billedskapende radio*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Hudson, G. Rowlands, S. (2012): *The broadcast journalism. Handbook*.(2. Utg.) Malaysia:
- Kjendsli, V. (2008): *Rett på sak!. Lærebok i praktisk journalistikk*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Ottosen, R. (2004): *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. Kristiansand: IJ:forlaget
- Røe, K. (1990): *Intervjuet i radio og fjernsyn*. Sandvika: Vett & Viten 1990
- Røe. K. (1994): *Radio*. Oslo: Folkets breviskole

- Scannell, P. (2014): *Television and the meaning of live*. Cambridge: Polity Press
- Sissons, H. (2006): *Practical journalism. How to write news*. London: SAGE publications Ltd
- Steensen, S. (2011): *Stedets sjanger. Om moderne reportasjefjournalistikk*. (2. Utg.) Kristiansand: IJ Forlaget.
- Vittus, C. (2001): *Jeg står her*. Viborg: Special-trykkeriet Viborg
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L. O., Moe, H. (2013): *Metodebok for mediefag*. (4. Utg.) Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Østlyngen, T. & Øvrebø, T. (1999): *Journalistikk. Metode og fag*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Lenker:

- (NRK) <http://www.nrk.no/telemark/xl/redaksjonelt-regnskap-for-nrk-ostafjells-1.12825672> (14.4.16: 8.3.16)
- (SSB) <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utuvh/aar/2015-05-04> (14.5.16:4.5.15)
- (SNL) <https://snl.no/undervisningsradio> (15.6.16:21.4.09)
- (VVP) <http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/> (28.5.16)

Intervjuer

NRK Vestfold

- Anne Melsom Bjerke (18.1.16, 19.1.16) [intervju og observasjon]
- Hege Holtung (19.1.16) [Intervju]
- Linn Udnes (19.1.16) [Intervju]
- Marianne Aakermann (19.1.16) [Intervju]
- Mette Stensholt Schau (19.1.16) [Intervju]
- Helena Rønning (19.1.16) [Intervju]
- Elisabeth Tøtte Hansen (21.4.16) [Opptak]

NRK Buskerud

- Caroline Bækkelund Hauge (9.2.16) [Intervju]

NRK P3

- Markus Eikrem Neby (8.2.16) [Intervju]
- Ronny Brede Aase (8.2.16) [fra intervjuet med Markus]
- Elin Bjørn (5.5.16) [studioopptak]

P4

Ørjan Bjørnstad (31.3.18) [Intervju]

Bjørn Faarlund (2.5.16) [intervju]

NRK Nyheter

Anders Borgen Werring (21.3.16) [Intervju]

Eivind Molde (21.3.16) [Intervju]

Hallvard Sandberg (21.3.16) [Intervju]

Fredrik Lauritzen (21.3.16) [Intervju]

Sindre Heyerdahl (21.3.16) [Intervju]

Marit Sirum-Eikre (21.3.16) [Intervju]

NRK Hordaland

Linda Eide (16.2.16) [Intervju]

TV2

Einar Tørnquist (13.6.16) [Live on tape]

Vedlegg

Vedlegg 1 – Kjøreplan

Vedlegg 2 – Direkterapporteringens ABC

Vedlegg 3 – Godkjenning fra NRK Vestfold

Vedlegg 4 - Godkjenning fra NRK Buskerud

Vedlegg 5 - Godkjenning fra P3

Vedlegg 6 - Godkjenning fra P3

Vedlegg 7 - Godkjenning P4

Vedlegg 1: Kjøreplan

Kjøreplan "Du er på om 10 sekunder"

Tid	Innslag	Innhold	Format
15 sek	Jingel	"God morgen" musikk	Studio
	Introduksjon av programleder/God morgen	Programleder Peter Daatland/Kristine Masdal Aadne	Studio
1 min	Tease med ulike lydinnslag	Tease til den kommende timen, korte stikk fra flere innslag.	Studio
min	"Hvordan våkner Kristine?"	Våkner og gruer seg til direkterapporteringen	Studio
	Hva er ingrediensene i en morgensending?	To stikk med Bjørn Faarlund i P4 1. Momenter i en morgensending 2. Programleder rollen.	Srtudio
1 min	Enquete: "Hva er viktig og bra med en direkterapportering?"	Enquete om hva direkterapportering er og hva som er bra med den. NRK Vestfold.	Studio
4,5 min	Hvordan bygge opp en direkterapportering	To innslag med Caroline Bækkelund Hauge om dramaturgi og APUS. 1. Dramaturgi nyheter 2. Dramaturgi magasin	Studio
	Lytt på deg selv	Tips til hvordan man kan bli bedre	Studio
4 min	Hvordan bruke språket på best mulig måte?	Linda Eide om språkets muligheter og begrensninger	Studio
3 min	Når teknikken streiker	Vi er med Anne Melsom Bjerke når teknikken streiker. Hvordan løser man dette?	Studio
1,17 min	Hvordan formidle komplekse budsjetter?	Sindre Heyerdahl, økonomijournalist	Studio
0,35 min	Hvordan ta kontroll over medietrente kildetyper	Fredrik Lauritzen politikkjournalist	Studio
1,09 min	Dette skal du ikke si på direkten	Hallvard Sandberg, utenriksjournalist	Studio
0,29 min	Objektivitetsprinsippet	Hallvard Sandberg, utenriksjournalist	Studio
0,26 min	Informere intervjuobjektet og kildetype	Eivind Molde, klima- og miljøjournalist	Studio
1,26 min	Samtidig imøtegåelse? Hva så?	Elisabeth Tøtte Hansen, journalist	Studio
	Hvordan komme opp med ideer?	Gjest i studio, Elin Bjørn, direktereporert i P3 morgen og skriver en bachelor om ideutvikling.	Studio
	Innslag fra Elin Bjørn	Eksempel på en et innslag, fra ide til å rapportere på gata	Studio
4,50 min	Humor på direkten – hvordan?	Vi er med Markus i P3morgen på en humorspalten, "Markus møter dyr".	Studio
	Sport og direkterapportering	Tre stikk med Ørjan Bjørnstad i P4. 1. Hva er viktig når du rapportert om sport? 2. Eksempel fra VM i kollen 3. Vurderer sin egen innsats fra kollen-innslaget	
1 min	Kristine skal direkte for første gang.	Vi hører hvordan det går med Kristine på direkten. Hun fremfører et oppsummeringsdikt med Tørnquiz.	Studio
Totalt tid: 39 min	Tid på intro og stikk: 20 min	Beregnet tid til hele episoden: 60 minutter	

Vedlegg 2: Direkterapporteringens ABC

Vedlegg 3: Godkjenning fra NRK Vestfold (Innslaget med Anne Melsom Bjerke)

Tønsberg 30.03.15

Jeg bekrefter med dette at Kristine Masdal Aadne har tillatelse til å bruke reportasjer fra NRK Vestfold i sin oppgave.

Jan H. Aubert - redaksjonssjef

Vedlegg 4: Godkjenning fra NRK Buskerud (Mange eksempler fra Caroline B. Hauge)

SV: Godkjenning på bruk av innslag

Eivind Bulie (eivind.bulie@nrk.no) [Legg til i Kontakter](#) 31.03.2016 ▶

Til: Kristine Masdal Aadne ▼

Hei

Det er greit for meg at du bruker eksemplene. Jeg har for ordens skyld sjekket med Caroline også – og det er greit for henne.

Så dermed har du godkjenningen.

Mvh

Eivind Bulie

"Du er på om 10 sekunder"

Vedlegg 5: Godkjenning fra P3 (Innslaget med Markus møter dyr)

SV: Skriftlig godkjenning på bruk av innslag med Markus

Pernille Wroldsen (pernille.wroldsen@nrk.no) [Legg til i Kontakter](#) 01.04.2016 ▶

Til: Kristine Masdal Aadne ✕

Hei!

Bare å bruke! Hent fra nettspilleren vår.

Lykke til med master og podcast. Kan ikke gå galt når du bruker såpass fine eksempler.

Pernille Wroldsen

Prosjektleder P3morgen

Vedlegg 6: Godkjenning fra P3 (Eksempelet fra Elin Bjørn)

SV: SV: Skriftlig godkjenning på bruk av innslag med Elin Bjørn

Pernille Wroldsen [Legg til i Kontakter](#) 10.05.2016 ▶

Til: Kristine Masdal Aadne ▼

Det er greitJ

Pernille Wroldsen

Prosjektleder P3morgen

NRK P3

Mobil: +47 971 59 935

Post: NRK, Pb. 8500 Majorstuen, RB41, N-0340 Oslo

nrk.no

Vedlegg 7: Godkjenning P4 (Sport med Ørjan Bjørnstad)

RE: godkjenning

Anders Opsahl (anders.opsahl@p4.no) [Legg til i Kontakter](#) 06.06.2016 | ▶

Til: Kristine Masdal Aadne ▼

Hei Kristine!

Du kan bruke lydklippene.

Lykke til!

a

|

Anders Opsahl

P4 Lyden av Norge